

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

С.Л.Кучер

**ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ І ОЗДОБЛЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО
УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЧОГО ВБРАННЯ**

Методичні рекомендації

для студентів денного та заочного відділення підготовки спеціалістів
напряму 7.01010301 – «Технологічна освіта»

СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри педагогіки та
методики технологічної освіти
Протокол № 10 від 24 травня 2017 р.

Кривий Ріг-2017

Кучер С.Л. Технологія виготовлення і оздоблення традиційного українського жіночого вбрання: методичні рекомендації. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. – 116 с.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОБЕРІГ ЩАСЛИВОЇ ДОЛІ	
1.1. Захисні функції вишиванки	7
1.2. Регіональні особливості оздоблення вишиванок	23
РОЗДІЛ 2. ТРАДИЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ	
2.1. Конструкція вишиванки за народними традиціями	31
2.2. Дослідження традицій та технологій виготовлення вишиванки на Криворіжжі	38
РОЗДІЛ 3. ПРИКЛАД ВИКОНАННЯ ПРОЕКТУ З ТЕМИ «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА СОРОЧКА»	41
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	98

ВСТУП

Українська традиційна вишиванка - це досконале естетичне та функціональне явище культури. Вона як ніщо інше відтворює стиль епохи та сутність буття людини з її фізичними, духовними, психологічними прагненнями, певною мірою розкриваючи її творчий потенціал. Широчінь багатовікового колективного естетичного досвіду народу в час швидкого нівелювання національних культур має велике значення для розуміння подальших шляхів розвитку української культури.

Дослідження народного досвіду, історичного процесу формування, принципів одбору й удосконалення конструктивних особливостей та технології пошиття сорочки, причин її довготривалого існування, спрямовує подальший розвиток кращих традицій, та її ролі й місця в загальноєвропейському й світовому культурному процесі.

Історія вишиванки - вагома частина матеріальної, духовної та художньої культури народу, вона має велике значення для сучасності. З покоління в покоління, від матері до доньки, разом з умінням вишивати передавались певні орнаментальні мотиви, кольорова гама, техніки вишивання, притаманні відповідним географічним регіонам. Знання регіональних особливостей української народної вишиванки поглиблює і збагачує знання про культурне, соціальне, духовне минуле свого народу, виховує почуття гордості за свій народ, який через тяжкі випробування і багатовікове поневолення зберіг основні риси своєї етнічної неповторності, свою національну свідомість.

Українська сорочка привертає увагу талановитих художників-професіоналів сучасного одягу, як унікальний історичний досвід, потрібний для сучасної практики та для майбутнього. Знання історії українського костюма необхідні для професійної освіти художників, істориків, мистецтвознавців, етнографів, модельєрів, а також мають неперевершене значення для виховання підростаючого покоління.

Вишиванка - символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, національної гордості, порядності, чесності, любові, святковості, оберіг.

Із цього погляду сорочка повинна вивчатись в різних аспектах - культурологічному, філософському, соціологічному, педагогічному, етнографічному, мистецтвознавчому тощо.

Композиційні та семантичні особливості української вишитої сорочки таких авторів, як Р.Захарчук- Чугай, Т.Кара-Васильєвої, О.Кулик, Т.Лепехи, Е.Литвинець, Т.Ніколаєвої, В.Скуратівського, К.Сусак, Н.Стеф'юк та ін. Але, незважаючи на столітню – з часу появи першої публікації - історію вивчення української народної вишиванки, у неї залишається ще багато незвіданого, нез'ясованого, цікавого.

Знання історичних та культурних надбань предків, збирання українських вишиванок необхідні для естетичного, духовно-морального, гуманістичного виховання дитини, для піднесення національної гідності та свідомості.

У контексті відродження і розвитку традицій українського народу мистецтву вишивання належить одна з пріоритетних ролей, оскільки вишивана сорочка має витoki в глибинних шарах фольклорної колективної культури, і належить до унікальних явищ української культури. Вишиванка це візитна картка українського народу. В синтезі з іншими видами декоративно-ужиткового мистецтва є часткою української народної традиції, національний культурний образ якої є унікальним явищем світової цивілізації. Власне, ці функціональні відмінності, тісно переплітаючись, зумовили її активну роль у процесі культурної спадкоємності поколінь та мистецьку своєрідність.

РОЗДІЛ І. ОБЕРІГ ЩАСЛИВОЇ ДОЛІ

Вишиванки, вишиванки
 - Тут і зоряні ночі, і світанки –
 Творять руки, співає душа,
 Кольори на полотна спішать.
 (Олександра Дубовалова)

1.1. Захисні функції вишиванки

Протягом століть створювалось народне мистецтво, розмаїте й багатогранне. Виникло воно з любові до рідного краю, всього навколишнього світу і з потреби не тільки бачити і відчувати красу, а й творити її власними руками.

Нині будь-які ужиткові чи декоративні речі, оздоблені вишивкою, сприймаються лише як мистецькі вироби. Натомість у давніші часи це були ритуальні тексти, що виконували чітко визначену оберегову функцію.

Таїсія Лепеха вважає, що «вишитий на одязі певний орнамент теж був оберегом для людини. Вишивали комір і рукава рослинним орнаментом, що символізував багатство землі, а також птахів - символ людської долі, любові, подружнього життя» [10, с.148].

Василь Скуратівський стверджує, що «вишивка на подолі сорочок та блуз, рукавах, комірі чи пазусі - не просто прикраса, а насамперед охоронне коло, яке мало забезпечити людину від злої сили» [17, с.82].

Для нас сорочка є предметом одягу та естетичним фактором. У давніші ж часи вона мала і певну магічну функцію. Увесь процес, пов'язаний з виготовленням сорочок, їх одяганням і носінням, супроводжувався цілісною системою чітко визначених дійств і обрядів, окремі елементи яких дійшли і до наших днів. Одним із таких є повір'я, що зодягнена навиворіт натільна сорочка - вірна ознака, що її власник зіткнеться з неприємностями. Особливо це стосувалося дітей; їм казали: «Зодяг вивернуту сорочку - будеш битий».

Цікавим є факт, що на традиційне українське весілля для молодої було

за святий обов'язок подарувати вишиту сорочку своєму судженому. Юнка заздалегідь готувала вишиванку, суворо дотримуючись канонів. При її пошитті користувалися визначеною системою оберегових функцій. Особливо це стосувалося нанесення узорів. Сідаючи за вишивання, юнка зверталася до покровительки жіночої долі - святої П'ятнички - за поміччю, просячи у неї «спору й талану».

Процес вишивання, як правило, супроводжувався наспівами.

Вважалося, що вишиванка, виготовлена під мелодійний супровід, принесе її власникові довголіття, щасливу долю й удачливе подружнє життя. Але найбільше акцентувалась увага на оздобленні нагрудного розшиву.

Дослідивши традиційні чоловічі вишиванки, нами було виявлено, що найпишніші й найбагатші узори зосереджені на грудях сорочок. Це не лише естетичний момент - хоч і він має неабияке значення, - а насамперед міфологічна функція. Давні узори мали оберігати людину «від лихого ока» та чорних і злих духів. Цій меті слугували й мережки на кінцях рукавів та горловині. Кожен узор, нанесений на полотні, сприймався насамперед як охоронний знак, а сама мережка - як замкнуте коло, через яке не могла проникнути зла сила. То ж мала рацію поетка, коли писала:

Писанки з мережками

Стали обережками.

В них чаклунь записана,

Зло вбиває списками.

В.Скуратівський стверджує, що «святкові, як, до речі, й Повсякденні сорочки пишно оздоблювалися мережками або карунками. На дівочому, як і жіночому вбранні прикінцеві береги - шия, пазуха, рукави і поділ - обов'язково обшивалися мережками чи вишивались. Такий ансамбль дозволяв юнці чи молодиці за допомогою охоронних знаків, себто мережок з рослинними чи геометричними узорами, убезпечитись од злих духів та недобрих очей» [17, с.86].

Пацьорки, за допомогою яких стягується комірець, сукали з

кольорових вовняних ниток, на яких з обох кінців прилаштовували китички. Вони також виконували важливу оберегову функцію (це рівнозначно стосується як чоловічих сорочок, так і жіночих блуз).

Не випадково матері й бабусі ще в юному віці готували дітям та внукам вишиванки, привчали до цього заняття дівчаток-підлітків. Юнка, котра не вмiла вишивати, накликала на себе загальну підозру сільської громади. Матері, жінки й кохані обов'язково дарували синам, чоловікам і юнакам, які вирушали в далекі походи. Вишиванку, котра оберігала їх од наглої небезпеки, а на випадок смерті зодягалася на небіжчика.

Чітко визначалися й дні виготовлення сорочок. Не годилося краяти полотно й шити його в суботу. Найкращою дниною для шиття сорочки вважався четвер. З ним начебто пов'язане створення Богом усіх планет, а отже, можна розпочинати будь-яку важливу справу. Четвер є легким і вдатливим. Чи не тому в народі побутує народний вислів: «Доживеш до старості, якщо матимеш «четвергову сорочку», їх виготовляли жінки для своїх чоловіків (здебільшого це стосувалося білизни). Годилося протягом дня покряти і пошити «четвергову сорочку», на якій нав'язували чимало вузликів. За повір'ям, такий виріб довго носитиметься, а його господар, якщо сорочки нікому не позичати, доживе до глибокої старості.

Сорочки були як обрядово-святкові, так і буденні. Нами було з'ясовано, що коли розпочиналися жнива, то жінки вбирались у спеціально виготовлений одяг: з вибіленого тонкого полотна, з невеликими узорами - білими нитками по сірому тлі чи сірими по білому; поділ був оздоблений карунками. Оскільки це гаряча літня пора, то працювали лише в самих сорочках, без спідниць. Деінде так звані жнив'яні вироби виготовляли щороку, в інших регіонах приберігали попередні. Коли ж ішли вимочувати коноплі, то зодягали товстіші, себто «сірі» сорочки, які не так бруднились і були теплішими (Див. Додаток В).

На особливу увагу заслуговує «вінчальна сорочка». Кожна юнка заздалегідь запасалася нею: на полотні вишивала чимало узорів гладдю або хрестиком; барвистість мала уберегти молоду «від зурочин». «Вінчальну сорочку» зберігали протягом усього життя, зодягаючи її лише на великі свята чи урочисті події (коли віддавали заміж дочку чи одружували сина). Нерідко іменний виріб переходив у спадок дочкам або внучкам і вважався «найдорожчим приданим». Зазвичай, коли дівчина виходила заміж. То мала виготовити не менш 10-12 святкових і повсякденних сорочок, що засвідчувало її особливу вдатливість і працьовитість.

Олена Щербань та Ганна Яреха дослідив весільний обряд села Велика Навлівка на Полтавщині вважають, що «весільну сорочку, яку одягали вперше на весілля, намагалися виготовити і вишити власноруч. Її потім зберігали упродовж всього життя, одягаючи на великі свята, а також, коли йшли в коровайниці. Цю сорочку також клали в останню путь власниці» [20, с.46].

Образ-символ сорочки-вишиванки часто трапляється в народних піснях про кохання, сімейне життя, а також соціально-побутових (козацьких, чумацьких, бурлацьких, наймитських), жартівливих тощо. За народною традицією, дівчина, готуючи посаг, мала вишити нареченому сорочку:

Шовком шила, шовком шила,
Золотом рубила -
То для того козаченька, що вірно любила.

Сорочка (особливо чоловіча) була символом кохання, вірності. У давньому замовлянні сказано: “Якою білою є сорочка на тілі, таким щоб і чоловік до жінки був”, звідки видно, що “білий - милий”.

О. Потєбня зауважував, що у деяких народних піснях, образ не пояснюється, але його можна зрозуміти на основі символічних значень:

Ой як би я була знала, що я твоя буду,
Випрала би-м сорочечку Від чорного бруду.

(тобто покохала б, поєдналася з тобою за умови обов’язкового майбутнього

заміжжя);

Заковала зозуленька на жовтім пісочку.

А хто ж моєму миленькому випере сорочку ?

У другій половині ХІХ ст. в європейській фольклористиці побутував сюжет про графа, який потрапив у полон до невірних, і про його дружину. Біла сорочка, що її дала дружина чоловікові, - символ вірності: доки сорочка біла, доти жінка вірна.

Випрати сорочку в чумацьких піснях означає полюбити чумака, навіть якщо він одружений. Характерно, що чумак не завжди погоджується на любовні стосунки з випадковими жінками (в піснях це переважно дівчина або молода шинкарка-здирниця), не дозволяє будь-кому “прати сорочку”, хоча вона й не біла, бо “сьома неділя”. Чумак зберігає вірність коханій дівчині (дружині), до якої має повернутися.

Олекса Воропай описує звичай, який довго зберігався в Україні серед жінок - «в русалчин тиждень розвішувати по деревах полотно, що його ніби русалки брали собі на сорочки. В одній з русалчиних пісень співається, що русалки просять у жінок намітки, а в дівчат - сорочки :

Сиділа русалонька на білій березі,
Просила русалка у жінок намітки:
«Жінки-сестрички, дайте намітки:
Хоч не тоненької, аби біленької».

Сиділа русалка на білій березі,
Просила русалка у дівчат сорочки:
«Дівчата-сестрички, дайте сорочки.

Хоч не біленької, аби тоненької»» [4, с.159].

Чимало вірувань пов'язано із одяганням сорочки. Особливо це стосувалося дітей. У давніші часи новонародженого пеленали в батьківський одяг, якщо це був хлопчик, то загортали його в старий убір тата, а коли дівчинка, то у мамин - «бо вони вже випробувані».

Коли малюк навчився ходити, то змінювали білизну щосуботи («під неділю»). На Полтавщині вважалося, коли зодягти чисту сорочку в неділю вранці - «то для Бога», вдень - «для людей», а по заході сонця - «на

нечистого». Одначе дітей до року перевдягали в суботу - «то буде лучче рости». Великим гріхом було чинити це в понеділок; якщо зодягне сорочку в цей день жінка - «то на смерть чоловіка», і навпаки.

З натільним одягом пов'язані вірування про «лихе око» і різні хвороби. Щоб до дитини не «пристав пристріт», на Чернігівщині, виходячи на люди, зодягали сорочки «пазухою назад»; за випадку, якщо пристала хвороба, то як засвідчує П.Чубинський, немовля садовили на пікну лопату, розривали сорочку на шмаття і спалювали в печі.

Од пропасниці, коли вона тільки-но починалась, хворий скидав надворі сорочку, наверхував її якимось важким грузилом та біг, не оглядаючись, до хати, щоб зодягти нову; стару можна було використовувати через день. На Поділлі вірили, що хвороба може перейти з людини на людину, «коли жінки перуть на одному камені».

Широко побутують у народі такі прислів'я: «У наших хазяйок та по сто сорочок, а у мене одна та й біла щодня», «Тоді в домі Великдень, як сорочка біла», «Як неділя, то і сорочка біла»; хоч відомий і такий вислів - «Не тоді мені неділя, як сорочка біла, а тоді, коли мала час її узяти».

Розглянуті нами захисні функції вишиванок дозволили зробити висновок про те, що саме оберегова функція є найважливішою. Народ ставився до вишиванки як до святині. Такі сорочки передавали з покоління в покоління, з роду в рід, берегли як реліквії. Закодована родова генетична інформація оберігала нащадків від ударів долі, захищала від злих сил, поганих очей, негативних енергій.

Сорочку-вишиванку оспівано, зображено в багатьох жанрах народної творчості (зокрема жартівливих, пародійних), долучилися до цього і сучасні поети. Вона символ українця і України. Із здобуттям Україною державної незалежності 1991р., особливо нині, на початку ХХІст., спостерігаємо відродження традиційного вбрання. Жіноча й чоловіча вишиванки набувають не лише ідентифікаційного статусу, репрезентанта в діалозі культур, а й

органічного одягу високої мистецької естетики, родового оберегу, предмету національної гордості українців.

Українське народне вбрання носили українці в стародавні часи ще до нашої ери. Певні основні елементи українського народного вбрання були сформовані ще в княжі часи та пізніше майже не змінювалися. Одяг українців залежав від місця проживання та матеріального становища населення. За місцевістю можна вирізнити і особливості одягу певних регіонів України, таких як: Волинь, Поділля, Полісся, Покуття, Гуцульщина, Бойківщина, Лемківщина, Слобожанщина, Полтавщина та власне Подніпрянська Україна. Одяг поділявся на святковий і буденний, зимовий і літній. Сукно для одягу було дорогим, полотно робили в домашніх умовах.

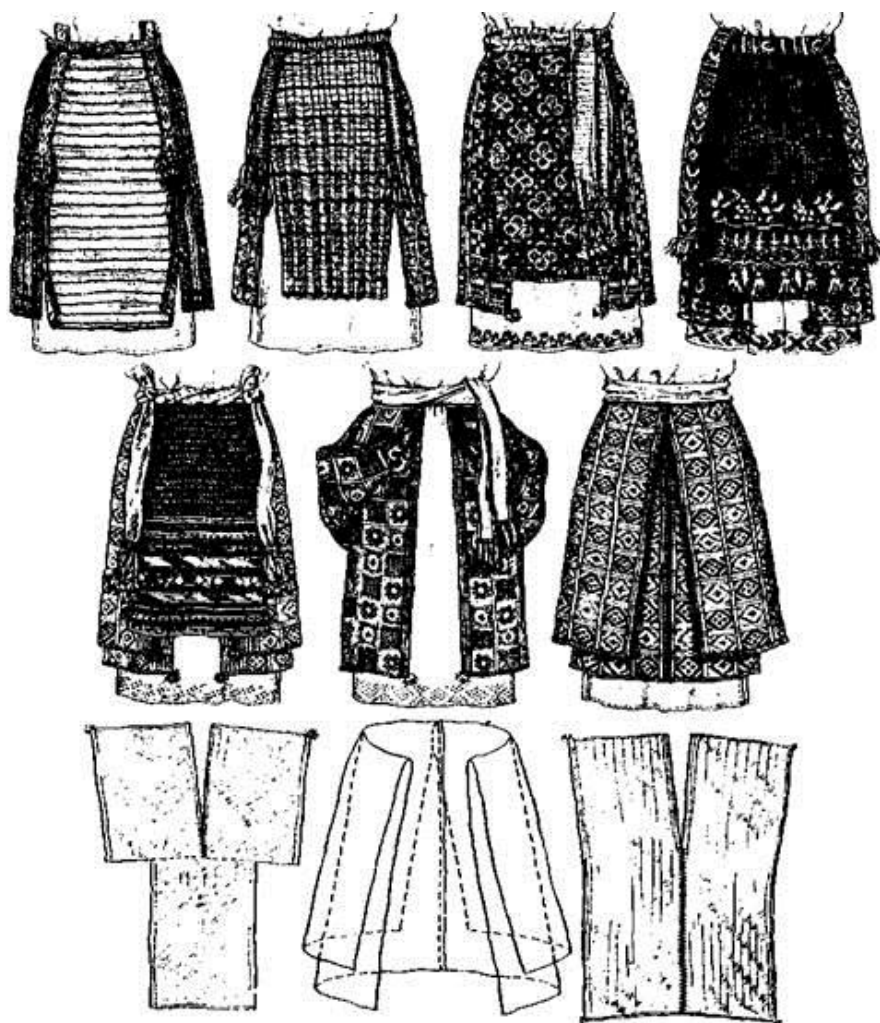
Види вбрання:

Вишита сорочка — є найдавнішим одягом в Україні, сорочки носили жінки і чоловіки. Сорочки шили з двох шматків полотна і була вона довгою,

вишитою біля шиї та на рукавах. У жіночій сорочці найдавніший вишитий елемент був рукав, а саме його верхня частина — «полик». З часом сорочки набули регіональних відмінностей. Так на лівому березі Дніпра сорочки не мали комірця, а зав'язувались шнурком, на правому березі сорочки мали комірець, часом стійку. Розпірку сорочка мала з переду, тільки Бойки та Лемки мали розпірку з

лівого боку. Верхня частина сорочки була з тонкого полотна, нижня з грубого і називалася — підтачка або надточка. Сорочки вишивали на «поликах» — поперечною смугою завтовшки 10-15 см, на зап'ястях, та біля шиї, жіночі сорочки були вишиті також на подолі.

Запаска (дерга, опинка, горботка, обгортка, фота) — незшитий поясний жіночий одяг, прямокутний кусок вовняної або шовкової тканини з зав'язками. Давніше носили тільки одну запаску, в 19 ст. носили вже дві одну ззаду і одну спереду, яку одягали замість фартуха. Дівчата носили тільки чорну запаску, а заміжні жінки ще один кусок шерстяної тканини — "попередницю" — спереду синього кольору. Плахта — святковий одяг, кусок тканини 4 м, з кольорової вовни, в клітинку, деколи з вишивкою в клітинках. Плахту носили подібно до запаски. Плахта і запаска належали до давнього українського стою.

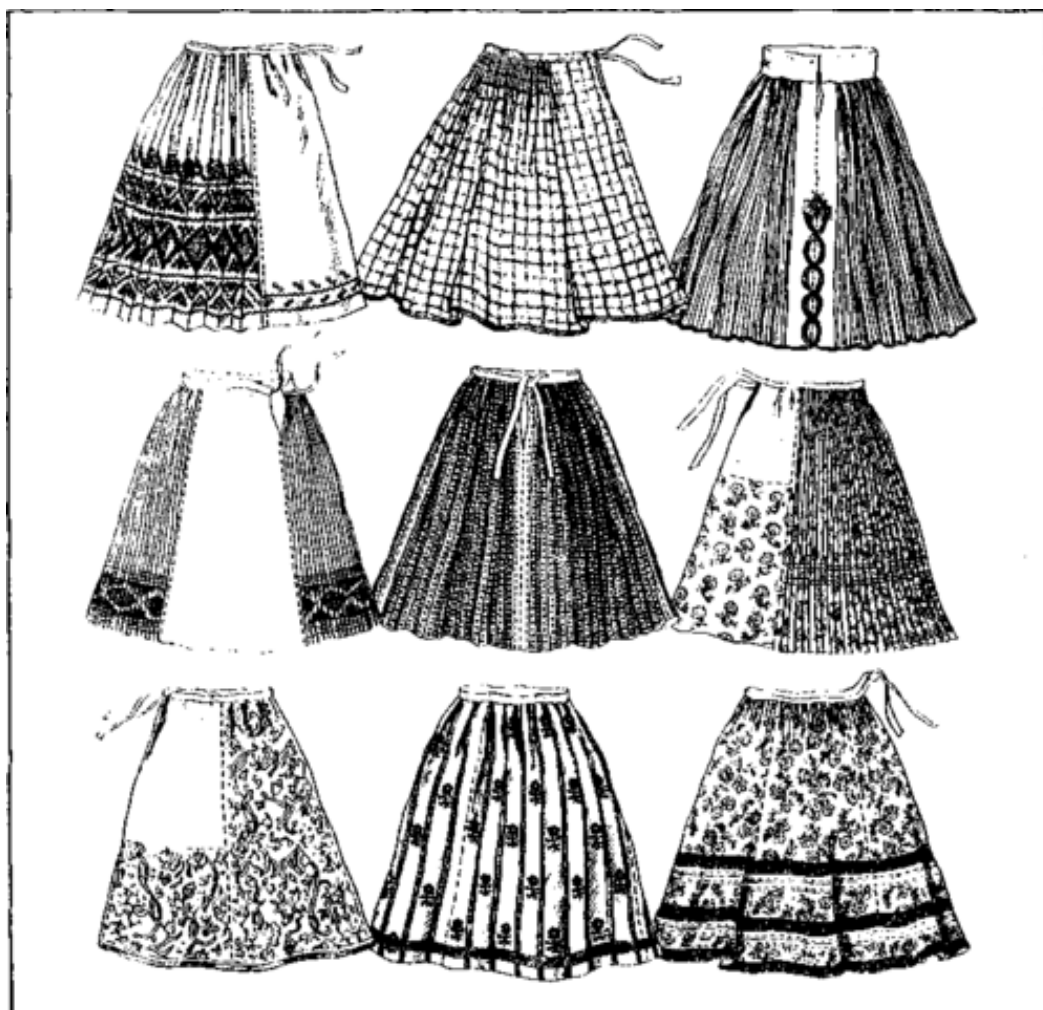
Фартух (передник, попередниця, запаска) — на півночі носили білі, на Волині вишивали фартухи. Найбагатше оздоблені були фартухи на Поділлі, Підгірцю та в Карпатах.

Пояс (крайка, пас, литий пас, черес, ремінь) — найдавніша частина одягу, важкий вовняний пояс, носили жінки і чоловіки. Пояс — носили переважно на півночі, міг бути навіть зі звичайного полотна, ним підперізували запаски, плаhti, спідниці. Пас — носили в горах, були широкі (30см), зі шкіри.

Спідниця (літник, димка, фарбанка) — були ткані або полотняні, з вибитим узором або без узору.

Свита (сердак, полотнянка, юпка, чамарка) — вбрання верхньої частини тіла, рід сучасного пальто, переважно білого кольору, подібна кроєм на бойківський сердак, мала в залежності від регіону різноманітну форму і довжину, носли свиту на Поліссі, Волині, козацькій Україні. Сердак носили в Карпатах, Буковині, Покуттію.

Кептар (коцовойка, гуцуляк, бунда, катанка, лейбик, горсик) — частина одягу без рукавів. Носили жінки і чоловіки. В 19 ст. кептар був як білий кожушок, без коміра або з невеликим. Гуцули мали розшиті кептарі, бойки взагалі не вишивали. В деяких регіонах кептар був з повсті і називався — катанка.

Кожух (байбарак, бекеша, шуба, губа) — хутряний одяг подібний на кептар, але з рукавами і довший. Кожухи були довгі та короткі, з рукавами або без рукавів. Кожух покритий сукном називали також байбарак, бекеша, жупан.

319

Взуття : зі взуття носили личаки, постоли, ходаки, черевики або чоботи. Личаки робили з лика, носили на півночі. Постоли робили зі шкіри з шнурками, носили переважно на Волині і Чернігівщині. Чоботи червоні, жовті, рідше зелені з сап'янової шкіри — називали сап'янці.

На карті історико-етнографічних регіонів України показано історичні назви місцевостей, за якими і розрізняють різні ансамблі традиційного одягу.

В давнину на Русі дівчата носили розпущене волосся, з часом почали заплітати в коси, в дві, а за Дніпром в чотири коси. Жінки покривали голови очіпком . Зверху по очіпку носили обрус або перемітку (намітку). Намітка була шовкова або лляна; з часом почали носити також хустки, хустки спочатку були білі, пізніше почали носити різних кольорів.

Вінок з живих квітів носили маки, чорнобривці, волошки, рожі (мальви), восени — жоржини та крокуси). На правобережній Україні стрічки в великій кількості прив'язували до вінка і спускали по плечах, на Чернігівщині стрічок було менше їх прив'язували в ряд до поперечної стрічки і вони йшли від шиї по спині. На Полтавщині і Харківщині дівчата заплітали косу, яку пускали по спині і в неї вплітали стрічки. На Лівобережжі стрічки були одноколірні, на Правобережжі стрічки були в квіткові та геометричні орнаменти. Дівчата носили на голові вінки з квітів, пір'я, перлин або колко (стрічка, лубок) (з кори), покриті барвистою тканиною і стрічками. На Поліссі дівчата носили корони з різнобарвного пір'я [43].

Традиційне вбрання кожного народу є одним з найбільш масових видів його художньої творчості. Народний одяг відрізняється простотою форм, стрункістю силуету, багатством і різноманітністю прикрас, насиченим колоритом.

Багато творчої винахідливості і фантазії вклав у створення одягу український народ. Немов саму прекрасну природу України переносили в обробку костюма, в його радісну гаму народні умільці протягом століть.

Колорит нарядів багатьох районів України був світлий, білий, збагачений яскравими квітами вовняних плахт, запасок, поясів, вінків, червоного намиста і стрічок.

Колорит з перевагою червоно-чорно-синьої обробки характерний для Центрального Подніпров'я.

Але при всій різноманітності крою, колористичних рішень, характерних для окремих районів України, чітко проявляється

підпорядкування окремих локальних видів одягу та оздоблення єдиному художньому ансамблю.

Буковина. Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з суцільними широкими рукавами, пришитими по основі, оздоблена поліхромної вишивкою. Безрукавка вишита кольоровими візерунками кольоровою вовною. Опинка, огортає стегна, з домотканої вовняної тканини, вишита нитками жовтого та помаранчевого кольорів. Головний убір - «коду» - зроблений з картону, обшитого тканиною, прикрашений бісером, квітами, стрічками. Зверху прикріплений пучок ковили. Різнокольорові скляні намиста покривають шию. Шкіряні черевики - «черевики» - жовтого кольору, на гудзиках, красиво орнаментовані.

Західне Закарпаття Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка «довгань» з домотканого полотна. Сорочка прикрашена «пазухою» - витканим з червоних ниток квадратом у виріз горловини. Рукава у плеча вишиті кольоровими ромбами. Уздовж рукавів вишитий ланцюг з різноколірних ромбів - «хвіст». Безрукавка - «плічка» з зубцями на полах прикрашалася вишивкою і тасьмою. Фартух - «плат» оформлений різноколірними стрічками та мережкою. Вінкоподібний головний убір прикрашений квітами та бісером. Шийна прикраса - «силянка» у вигляді широкої стрічки, розшитій бісером.

Східне Закарпаття. Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка - «ромованка» з домотканого полотна зі вставками, з вишивкою гладдю. Вишиті верхня частина і низ рукавів. Спідниці - «запаски» - ткані, з поперечними смугами. Трималися запаски на поясі, який називався «багор». Безрукавка прикрашена кольоровою вишивкою, повстяними китицями, аплікацією зі шкіри, бісером і металом. На голові хустка з квітами на чорному тлі. Шкіряні постолі - «зморщуванці» одягнені на плетені вовняні довгі шкарпетки, орнаментовані білими нитками.

Львівська область. Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з домотканого полотна. Вовняна безрукавка - «горсік з лаптіхами», прикрашена кольоровими нитками, шнурами та мереживом. Білий Кабат розшитий чорним шнуром. Сорочка і фартух вишиті багатобарвним ниткою хрестиком. Орнамент переважно рослинний. Смугаста спідниця «щорц» із домотканої тканини є вдалим доповненням ансамблю. Вишита полотняна хустка одягається на головний убір червоного кольору з бахромою. Який називається «бавниці». Оригінальної форми постолі з пряжками надіті на білі онучі. Прикраси: гердани і строкате намисто.

Чернігівська область Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з домотканого полотна з широкими, у півтори полки, рукавами. На рукавах червоно-чорна вишивка гладдю. Синя корсетка з підрізною спинкою з фалдами. Червона спідниця в складку типу «андарак» із домотканої вовни з тканим різноколірним геометричним орнаментом по подолу. Білий полотняний фартух вишитий по подолу, з «закладками» та обшивкою мереживом. Дві різнокольорові хустки пов'язані на білий очіпок. Одна хустка зав'язана традиційно, а друга підведена під підборіддя і зав'язана на маківці. Постолі прямого плетіння у чоловіків і жінок одягалися на полотняні онучі.

Полтавська область. Київська область. Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з домотканого полотна зі стоячим коміром. На передпліччях і рукавах червоно-чорно-зелена вишивка. Керсетка коротка з фабричної вовняної тканини, з вишитим кутом правої поли. Спідниця з байки з аплікаціями - з «перцями», фартух із закладками і вишитий облямівкою. До вінка прив'язані різнокольорові стрічки. Прикраси: різнокольорові намиста, кільця, сережки. Черевики чорного кольору з зеленими шнурами.

Полтавська область. Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з домотканого полотна з поличками, вишита квітами червоно-чорного кольору. Керсетка довга, «у складку», з високою талією, прикрашена

тасьмою і ПЛІС. Довга спідниця з напіввовняної тканини з нашитими по подолу стрічками з плісу. Вінок високий, так званий «чубатий», з прив'язаними до нього кольоровими стрічками. Намисто червоне, з дукатами. Чорні шкіряні черевики на високих підборах.

Київська область. Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з домотканого полотна з вузьким стоячим коміром. Червоно-чорна і чорно-синя вишивка на грудях і рукавах виконана хрестиком. Для мережки по подолу використана сіра лляна нитка. Зелена з червоними «перчиками» байкова куртка - «юпка» пошита з великим відкладним коміром. Запаски, червона передня і синя задня, з домотканої вовняної тканини з різнобарвним геометричним орнаментом по подолу. Пояс з китицями зав'язаний на лівому боці. Вишита бавовняна хустка затягувалася на потилиці червоною стрічкою. Прикраси: червоне намисто, намисто з бурштину, сережки і каблучки. Чоботи червоні на високих «корках».

Волинська область. Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з домотканого полотна з відкладним коміром. Кофта також з домотканої вовняної тканини, шилася зі складками від лінії талії. Вона яскраво розшита кольоровими нитками і аплікацією з зеленого сукна. На спідницю червоного кольору, так званий «літник», витканий поздовжніми смугами зеленого, білого і синього кольорів, пов'язують вовняну килимову запуску -передницю» зі складним різнобарвним геометричним орнаментом. Біла хустка з китицями виткана червоним візерунком - смужкою. Хустка пов'язується на «кибалку», зроблену з джуту лляної пряжі або луб'яного обідка.

Поділля. Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з домотканого полотна з суцільними рукавами, пришитими до стана декоративними кольоровими розшивками. Рукава, особливо верхня частина, і бюст розшиті технікою набивання. Характерні вертикально вишиті смужки на грудях - «пазусі». Поділ сорочки має два розрізи, розшиті

яскравою, в основному червоного кольору, вишивкою. Носили сорочку з великим напуском на пояс. Спідниця - «горбатка» з чорної вовняної домотканої тканини з кольоровою ниткою по подолу. До вузької крайки, що підтримує горбатку, підвішений гаманець. Невисокий очіпок циліндричної форми, до якого прив'язана «нафрама» з тонкої білої тканини. Прикраси: червоне намисто з дукатами, кільця і сережки. Постоли шкіряні на ремінцях.

Харківська область Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка зі вставками прямокутної форми. Багатобарвна вишивка у вигляді квадратів на вставках, уздовж рукавів та на вузькому стоячому комірі. Низ рукавів зібраний «на нитку». Поділ прикрашений мережкою. Парчева керсетка з зубцями на бюсті, обшитими, як і підлоги безрукавки, кольоровою тасьмою «висічкою». Плахта зіткана квадратами переважно помаранчевого кольору. Фартух парчевий, з подолом, обшитим червоним сукном. Парчева хустка циліндричної форми з «вушками», яку пов'язували на очіпок. Чоботи - «чорнобривці» чорно-жовті, з орнаментованими каблуками.

Дніпропетровська область. Кінець XIX - початок XX в.

Характерним для корсеток і юпок на Дніпропетровщині в той час був чотирикутний виріз горловини - «каре». Спідниця з блискучої тканини. Підлоги, низ рукавів і виріз горловини обшиті чорним плісом та кольоровими нитками. Плахта цільна, «невідкладна». Орнамент «ведмежі лапи» з різнокольорових вовняних ниток з перевагою червоно-білих і жовто-зелених кольорів створює ритмічний малюнок. Білий полотняний фартух прикрашений вишивкою. Звужений з боків червоно-сріблястий шовковий «капор» часто носили без хустки. Зелено-чорні чоботи - «чорнобривці» з підборами і мідними підківками на високих «корках». Прикраси: намисто з дукатами, кільця і сережки.

Донецька область Кінець XIX - початок XX в.

Сорочка з нашитою уздовж вирізу горловини поличкою, прикрашена вишивкою червоно-чорного кольору і мережкою. Кофта розшита кольоровою

тасьмою. Підлоги обшиті мереживом. Широка спідниця з яскравої фабричної тканини по подолу обшита плісом та підшита «щіточкою», щоб не протирати на перегині. Фартух з фабричної тканини, прикрашений мережкою та підшитий по подолу рюшів. Кашемірову хустку пов'язували на «сіточку», яка одягалася на пучок туго скручених волосся. Високі шкіряні черевики з червоними шнурками [44].

1.2. Регіональні особливості оздоблення вишиванок

Досліджуючи мовні джерела, ми з'ясовуємо, що вишиванка - символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, національної гордості, порядності, чесності, любові, святковості, оберіг.

Локальної своєрідності сорочкам надавала їхня орнаментация. Колір і фактура доморобного полотна були виразним тлом для орнаменту. Матеріал, мотиви, колористика, техніка виконання, розміщення орнаментации нерозривно пов'язані з іншими елементами одягу, костюмом у цілому, його функціональним призначенням. Орнаментация - один із важливих виявів специфіки, культури та психології кожного народу. Вона відбиває його етнічну історію, локальні особливості, а також загальні риси з іншими народами, етнокультурні взаємозв'язки. Семантика орнаменту зберігає сліди давньої культури народу та більш ранніх етносів, пережитки психології та культури різних епох.

Олекса Воропай наводить дуже цікавий приклад з виставці народного мистецтва (м. Авсгбург, липень 1945): «Серед виставлених експонатів були дві жіночі сорочки: одна з них мала вже понад сто п'ятдесят років, а друга трохи менше. «Старша» сорочка була вишита намиттям чорними і червоними нитками. Рослинний орнамент на поликах нагадував квітку соняшника з навколишнім листям. «Молодша» була вишита тими ж кольорами, але вже «зірочками», що теж нагадували стилізовані квіти» [3, с.510].

Символіка вишивки на сорочці залежала від того, кому призначалося

вбрання: парубкові-нареченому, чоловікові, хлопчикові; дівчині, заміжній жінці. Було чимало типів традиційних сорочок за семантикою кольорів: подільський, галицький, поліський, волинський, наддніпрянський, полтавський, гуцульський, буковинський, лемківський тощо. За традиційною вишивкою безпомилково можна визначити регіон: блакитні кольори Волині, зелені - Буковини, білим по білому - Полтавщина... Символіка вишиванок збігається з символікою орнаментів предметів матеріальної трипільської культури. Знайдені на Черкащині срібні бляшки з фігурками чоловіків (датують їх VI тисячоліттям) ідентифікують з узорами вишиванок ХУІІІ-ХХ ст. Символіка вишивки складалася з двох частин-оберегів: історичної (родової) та прогнозуючої доленосної (загадування майбутнього, продовження роду).

Орнаментация сорочок виконувалася технікою ткацтва та вишивки. Ткацький малюнок у генетичному відношенні - явище більш раннє, хоча здавна на значній території України ці дві техніки розвивалися паралельно. У другій половині ХІХ ст. у центральних та південних районах України перевага віддавалася вишивці, а наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст. вишивка в основному вже витісняє орнамент. Довше ніж в інших районах, побутувала техніка ткацтва в орнаментации сорочок Київського та Чернігівського Полісся.

Т.Ніколаєва підкреслює, що «вишивали сорочки лляними та конопляними нитками домашнього виробництва, а згодом купованими бавовняними нитками («заполоччю»), іноді вовною та шовком» [13, с.64].

Для вишивання сорочок застосовували багато технік. На Правобережжі, у західних та північних районах України майже до ХХ ст. використовувалася техніка вишивки «низь» («занизування»), що належить до найдавнішого способу вишивання, який повторює техніку ткацтва. При цьому орнамент міг бути тільки геометричним. Старовинні техніки вишивки, що побутували на території України в розглядуваний період - це різні види

лічильної гладі. Пряму гладь застосовували на Полтавщині та Чернігівщині, косу - на Київщині. Особливого поширення на всьому Лівобережжі набула техніка прямої гладі («настилання», «лиштва»). В одній композиції нерідко поєднувалося кілька вишивальних технік. На Полтавщині пряма гладь поєднувалася з ажурною технікою «вирізування», на Чернігівщині - з «виколюванням». До ажурних швів слід віднести й мережку, що була особливо поширена на Лівобережжі. Мережкою оздоблювали поділ сорочки у вигляді так званого прутика. Нею створювалися складні розшивки - «розмережування», які з'єднували різні деталі крою та розміщену на них орнаментацию (плечову вставку та рукав або станок у чернігівських сорочках). Вишивання по канві набуло розповсюдження в Україні у другій половині XIX ст. і значною мірою було пов'язане з розвитком фабричного виробництва тканин. Із середини XIX ст. поширюється техніка вишивки «хрестик», яка до початку XX ст. існувала паралельно з різними видами старовинного вишивання, а згодом почала їх витісняти. Така техніка створювала широкі можливості кольорової розробки й реалістичнішої трактовки рослинних мотивів. У першій половині XX ст. вишивання хрестом стає переважаючим.

Протягом усієї історії розвитку народного одягу вдосконалювались й принципи розміщення орнаментации на сорочках. Зважаючи на давність самого виду одягу - сорочки, розміщення декору на ній часто пов'язують з ранніми етапами розвитку одягу, коли орнамент відігравав не стільки естетичну, скільки оберегову, символіко-магічну роль. Прикраси робилися на тих елементах одягу, які відкривали частини тіла. Прикрашалася горловина, нагрудна частина, поділ, низ рукавів. У давньослов'янському одязі особливо ретельно прикрашалася кругла або квадратна горловина, яка отримала назву «опліччя» і могла одягатися окремо або ж пришивалася до одягу. Розміщення вишивки на плечовій частині та передпліччі традиційних сорочок XX ст. пов'язують із тим періодом, коли на нижню сорочку з довгим рукавом

одягалася друга - без рукавів, або накидався плащ з орнаментованими краями, який застібався на плечі застібкою - фібулою.

Наприкінці XIX - на початку XX ст. принцип нанесення орнаменту на сорочках зводився переважно до вирішення практичних та естетичних завдань, водночас зберігаючи давні традиції. Художнє оформлення визначалося призначенням сорочки, віком та заможністю власника.

Олекса Воропай стверджує, що «комір чоловічої сорочки звичайно буває вишитий сірими, чорними або синіми і червоними нитками. Маніжка та кінці рукавів теж вишиті, але вже іншим візерунком, ніж комірець. Старі люди носять сорочки або зовсім не вишиті, або тільки невелички мережки на маніжці та на рукавах. Заполоч якщо і вживається, то тільки на комірець і то небагато» [4, с.537].

Розташування орнаменту залежало безпосередньо від крою сорочки та інших елементів одягу. Прикрашалися ті частини сорочки, які не закривались іншими складниками комплексу одягу. За допомогою орнаменту сорочки досягалася композиційна цілісність усього комплексу.

Тамара Ніколаєва наголошує, що «у різних районах України розташування орнаменту мало спільні специфічні риси. На значній частині суцільнокроєного рукава або уставці, а також на рукаві коло уставки; у північно-західних районах українського Полісся - на плечовій вставці й внизу рукава. На середньому Подніпров'ї орнаментация на уставці та передпліччі розташовувалася у вигляді двох компактних широких, співзвучних між собою за малюнком смуг. Якщо рукав заповнювався вишивкою, то вона могла виступати або у вигляді окремих елементів орнаменту, розташованих у шаховому порядку, або ж у вигляді вертикальних композицій» [14, с.119].

Прикрашалися також і подоли сорочок («ляхівка», «лиштва», «пелена»), і комір, і манжети. Верхня частина стану сорочки оформлялася залежно від того, чи був нагрудний одяг. Для північних та центральних районів Київщини, де безрукавного нагрудного одягу не було, орнамент

розміщувався широкою вертикальною смугою на грудях уздовж «пазушки». Іноді до неї додавалося по боках ще по одній смузі - «погрудці». Загалом же у сорочках Правобережжя орнаментация розміщувалася на рукавах, уставках, на грудях, комірі, манжетах, подолі. На Лівобережжі орнамент також заповнював рукав та уставку, прикрашав поділ. На комірі, манжетах та на грудях орнамент тут відсутній. На західному Поліссі поділ сорочки, як правило, не прикрашався.

Локальною різноманітністю відзначалися також мотиви орнаментации українських сорочок. У другій половині XIX ст. для України майже однаково характерні геометричні та рослинні, рідше зооморфні мотиви орнаменту, які могли утворювати самостійну композицію або поєднуватися між собою. На Подніпров'ї, окрім північних районів, як і в середній смузі України взагалі, побутували рослинні, рослинно-геометризовані мотиви орнаменту, відомі у всіх слов'янських народів. На півночі України переважали найпростіші класичні геометричні побудови малюнка, у той час як на південно-західному Поділлі, у передгір'ях і особливо у гірських районах Карпат (у гуцулів) геометричні мотиви набували ускладненої композиції. Рослинні мотиви орнаменту, що побутували на Закарпатті (у бойків та лемків), відрізнялися від аналогічних на середньому Подніпров'ї композиційною будовою, технікою виконання, поліхромністю. На півночі Київщини та на Чернігівщині збереглися архаїчні геометричні мотиви. На значній частині Лівобережжя переважав геометризований рослинний або хвилястими лініями («хмеликами»), наносилися мотиви «розеток», «зірочок». На Правобережжі поширилися такі рослинні мотиви, як «сосонки», «гвоздики», «дубовий листок», «троянди».

Елементи тваринного світу, нерідко дуже стилізовані, зберегли свій початковий зміст у назвах «метелики», «рачки», «павуки», «собаки», «півники». На Київщині, Полтавщині зустрічалися стилізовані зображення качок, павичів, півнів, метеликів, джмелів.

Колористика орнаментациі народних українських сорочок, як малюнок, розкривають одне з самобутніх художніх явищ народного мистецтва - місцеву традицію й вказують на етнокультурні взаємовпливи. Наприкінці XIX - на початку XX ст. на Чернігівщині та Полтавщині переважала одноколірна орнаментация. Монохромія була характерною також для правобережного Полісся. Однак, монохромність Правобережжя й Лівобережжя була різною. У першому випадку переважав червоний колір, орнаментация в основному виконувалася технікою ткацтва. На півночі Київщини іноді у монохромну червону орнаментацию вкраплювався синій колір. На Лівобережжі переважало вишивання білими або трохи підфарбованими у різні відтінки лляними нитками. Вишивання «біллю»

(білими нитками) характерне для старовинних комплексів. Ареал його співпадає з ареалом поясного одягу наподобі плахти. На півночі Чернігівщини до білого іноді додається червоний колір. Невід білена сіра або підфарбована у відтінки коричневого чи синього кольорів вишивка побутувала на Полтавщині, у центральній Київщині й у цілому на Правобережжі (окрім півночі). На Поділлі зустрічаємо двоколірну червоно-чорну вишивку. Червоно-чорний колорит орнаментациі київських сорочок був у відносній рівновазі. Переважання одного з кольорів залежало від призначення сорочки та віку власника на півдні Черкащини, на Поділлі. До червоного та чорного додавався третій - жовтий або зелений колір. З південно-західної Подолії на захід (гірські райони Карпат та Закарпаття) поширюється ареал поліхромної вишивки.

Аналіз місцевих варіантів крою та орнаментациі українських жіночих сорочок дозволяє виділити їхні основні типи, що побутували тут на рубежі XX ст.

Для подільського типу сорочки характерне пришивання вузьких уставок (у половину пілки) або суцільнокроєного рукава по підканню стану сорочки

та геометричний орнамент на плечовій вставці, верхній частині рукава (у святкових сорочках вишивка заповнювала увесь рукав), на подолі. Цей тип сорочки має правобережний та лівобережний варіанти. У сорочках правобережного Полісся верхня частина рукава призбирувалася біля уставки. На лівому ж березі Дніпра рукав здебільшого пришивався до уставки без зборок. У сорочках правобережного Полісся призбирана горловина закінчувалася стоячим або відкладним коміром, а нижня частина рукава досить широкими манжетами.

Призбирана горловина та рукави сорочок Лівобережного полісся викінчувались обшивкою, що переходила в невеличкий комір та манжети висотою 1-1,5 см. У сорочках правобережного Полісся вишивалися коміри, манжети та «пазушки з иогрудками». Колорит вишивки монохромний, у першому випадку червоний, у другому - білий.

Полтавські сорочки відзначалися широкими уставками («до широких уставок») - у пілку завширшки, пришитими по основі стану рукавами. Рукав розширений додатково півпілкою та призбираним у рясні збори біля уставки. Його шили також і суцільним, у всю ширину полотна. Іноді розширювали додатковою півпілкою. Така сорочка не мала коміра й манжет, горловина збільшувалася викотом. Вишивка наносилася на уставках, рукавах та подолі, виконувалася ажурними техніками, створюючи виразний світлотіньовий ефект.

Сорочки півдня Київщини мали суцільний рукав, підкроєний разом з уставкою та вшитий по основі стану. В інших варіантах уставки викроювалися окремо, і рукав призбирався біля них. Сорочки шилися зі стоячим або відкладним коміром, рукави викінчувалися манжетами, іноді у вигляді оборки. Вишивка розташовувалася на плечі та передпліччі, вздовж рукава, на комірі, манжеті, подолі, маніжці. Спостерігається тенденція до поліхромності.

Сорочки центральної Київщини відзначалися різноманітністю акумулюючи в собі різні типи крою та види вишивки. Переважаючими,

відмінними рисами були: вишивання уставок по пітканню, комір та манжети, вишита маніжка, виразна червоно-чорна вишивка.

Наприкінці XIX - на початку XX ст. з приходом у село фабричних матеріалів (частіше коленкору, який був значно ширший за доморобне полотно) змінюється крій сорочок, зменшується кількість швів, збільшується об'єм рукавів. Окрім того, на зміну традиційним сорочкам у XX ст. під впливом міста приходять блузи різноманітних фасонів, поступово відводячи сорочці роль білизни. Значні зміни відбулися й в орнаментиці сорочок - у техніці виконання та в орнаментальних мотивах, які здебільшого запозичалися з малюнків фабричних тканин. Нові орнаментовані мотиви тривалий час співіснували зі старими.

Орнаментация сорочок виконувалася технікою ткацтва та вишивки. Вишивали сорочки лляними, конопляними нитками домашнього виробництва, купованими бавовняними нитками («заполоччю»), вовною та шовком». Для вишивання сорочок застосовували багато технік. У різних районах України розташування орнаменту мало спільні специфічні риси. Колористика орнаментации народних українських сорочок розкривають місцеву традицію й вказують на етнокультурні взаємовпливи. Аналіз місцевих варіантів крою та орнаментации українських жіночих сорочок дозволяє виділити основні типи, а саме Поліський, Полтавський, Південно-київський та Центральнокиївський.

РОЗДІЛ II. ТРАДИЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ

2.1. Конструкція вишиванки за народними традиціями

Чимало мистецтвознавців та етнографів звертаються до вивчення української традиційної вишиванки - унікального явища української культури, адже цей багатий матеріал дає можливості для всебічного наукового вивчення і етнографам, і художникам, і педагогам.

Сорочка - один із найдавніших елементів одягу, що зберіг свою форму натільного одягу на всій території України майже до початку ХХ ст.. Термін «сорочка» поширений не лише серед українців, але й у інших слов'янських народів. У період Київської Русі сорочка, сорочиця означала як натільний, так і верхній одяг взагалі, шилася з полотна та із сукна. Східнослов'янська сорочка кінця ХІХ - поч. ХХ ст., що мала велику кількість локальних варіантів крою та орнаменталі, відповідала одному чи одразу кільком цільовим призначенням. Це і колоритно оформлені святкові, і стриманіші повсякденні сорочки, які ще у ХІХ ст. часто були єдиним одягом у дівчат і парубків до певного віку.

Справжня сорочка шилася із саморобного полотна, лляного чи конопляного. Платно для буденних сорочок було грубіше, сіре, а для святкових тонше, вибілене. Святкова сорочка обов'язково мала вишивку (тому вона і називалася вишиванка).

Василь Скуратівський у своїй статті «Кінбурнська коса» (Василівка, Покровка та Покровські хутори) підкреслює, що «матеріалом для одягу, крім овчин і вовни, буде лляне та конопляне платно. Процес обробки цих рослин ідентичний, як і в інших областях України, лише з тією різницею, що льон не вибирали, а зжинали серпом» [16, с.71].

Тамара Ніколаєва стверджує, що «білий колір сорочки є загальнослов'янською традицією, що сягає у давнину. Білизна тонкого лляного, ретельно відбіленого полотна - це своєрідний еталон українських сорочок ХІХ ст.» [13, с.59].

Анатолій Пономарьов наголошує, що «чоловічі і жіночі сорочки в XIX ст. в цілому в Україні залежно від їх призначення, а також від достатку сім'ї шились з полотна різної якості. Забезпечення чоловіка та інших членів родини білизною покладалося за традицією на дружину. Жених приносив у дім із рідної сім'ї дві-три сорочки. Після заручин наречена готувала для майбутнього чоловіка білизну, і часто вже на весіллі жених був одягнений у сорочку, що її рошила й вишила молода» [15, с. 111].

Можливо, що раніше жіночі і чоловічі сорочки були дуже схожі за кроєм, тобто мали однаковий тунікоподібний (його ще називають «вперекидку») крій. Але вже у XIX ст. жіночі сорочки в усіх регіонах України істотно відрізнялися від чоловічих як за кроєм, так і за розташуванням вишивки. Окрім того жіночі сорочки були значно довші за чоловічі.

Як уже було зазначено, одним із визначальних ознак одягу є крій. В еволюції крою сорочок найповніше відобразився один із найважливіших народних принципів створення одягу - раціональність, що визначалася функціональністю, технічними можливостями, спадкоємністю традицій.

Т. Ніколаєва підкреслює, що «локальна специфіка основних типів крою виявилась в засобі поєднання плечової вставки та рукава зі станом, у розмірі та формі плечової вставки, рукавів та ласток, у характері призбирування верхньої частини рукава та горловини, в оформленні коміра та низу рукавів - манжет; у горизонтальному чи вертикальному членуванні стану сорочки. Розміри деталей сорочки, кількість полотнищ стану були тісно пов'язані із шириною доморобного полотна (у середньому 50 см), яка визначалася можливостями ткацького верстата» [14, с.107].

Виходячи з цього, можна виділити основні типи сорочок, що побутували в Україні наприкінці XIX - на початку XX ст.: тунікоподібний; із плечовими вставками; із суцільним рукавом; - на кокетці.

Тунікоподібний крій сорочки (Див. Додаток А) мистецтвознавці вважають

найбільш архаїчним. У розглядуваний період на території України зберігся переважно в чоловічих сорочках, кроєних з одної центральної перегнутої поперек пілки, до якої по боках пришивали дві поздовжньо перегнуті полотнища (пілки) - рукави. Нижче рукавів до стану пришивали «бочки» у півполотнища завширшки та ластки (клинці, які вставлялися під рукавом, між рукавом та бочками). По центру перегнутої частини стану вирізували горловину й робили глибокий розріз - пазушку. Такий крій сорочок називається ще «вперекидку», «хлоп'янка».

Галина Ліщинська-Кравець у статті «Дивосвіт з тонкого полотна» стверджує, що «тунікоподібний крій надзвичайно раціональний та економний. Цей тип крою дозволяє осучаснити сорочку, змінюючи довжину рукава, величину ластовиці, форму горловини тощо» [11, с.20].

Сорочка із плечовими вставками генетично продовжувала розвиток тунікоподібного крою. У розглядуваний період цей тип сорочки набув розповсюдження переважно в жіночому одязі. Така сорочка була відома ще давнім слов'янам, а в ХІХ - на початку ХХ ст. у багатьох локальних варіантах була характерна для всіх слов'янських народів. Дослідники Б.А. Куфтін і Г.С. Маслова називають цей тип сорочки східнослов'янським та південнослов'янським, і підкреслюють, що саме цей тип сорочки відрізняє жіночий костюм східнослов'янських народів від фіно- та тюркомовних сусідів.

Цікавим є те, що плечові вставки - «уставки» (які мали різні назви: на Черкащині та Полтавщині - «уставки» («вуставки»), у центральній Київщині - «плічки», на Поліссі - «полики» і т.д.) - були прямокутні (пізніше у вигляді трапеції). Шматки полотна вшивалися між передньою та задньою пілками по основі або по пітканню стану сорочки. Хоча на значній території побутували обидва вказаних способи, сорочка з уставками, пришитими по основі, що набула широкого розповсюдження на середньому Подніпров'ї, визнана дослідниками здавна характерною для українців. Тому цей вид сорочки й

називають «українським». Така сорочка поширена також і серед російського населення у верхів'ях Дніпра, що пояснюється культурними взаємозв'язками населення середнього та верхнього Подніпров'я.

Уставки розширювали плечову частину сорочки, і давали можливість зробити об'ємнішою горловину та рукав, який часто призбирували біля уставки. Ширина уставки була різною - дорівнювала або половині ширини доморобного полотнища, або всій його ширині. При ширині, що дорівнювала половині полотнища, вона разом із рукавом вшивалася як по основі, так і по пітканню стану сорочки; при повній ширині полотнища пришивалася лише по основі. Рукав до уставки пришивали, не призбируючи або ж призбирували в дрібні збірки («пухлики»).

На Поліссі переважали сорочки із пришитими по пітканню уставками, до яких гладко приєднані рукави, що утворюють зі станом прямий кут. На території середнього Подніпров'я переважали сорочки з уставкою, пришитою по основі. У тих випадках, коли уставки викроювалися по всій ширині полотнища, рукав відповідно робили в півтора полотнища, призбируючи його біля плечової вставки, що утворювало характерну об'ємність верхньої частини сорочки. У центральній Київщині, на Вінниччині, Житомирщині рукав теж іноді призбирувався біля уставки в рясні збори.

На Поділлі уставка (в половину ширини полотнища) була досить довгою. Вузкий (в одне полотнище) рукав пришивався до неї незбираним, що робило сорочку об'ємною в плечах, із заниженою лінією рукава. Форма цих сорочок визначалася розмірами (довжиною й шириною) уставки та шириною рукава.

Г. Ліщинська-Кравець вважає, що «якщо уважно розглянути креслення тунікоподібної сорочки та сорочки з уставками, то можна побачити, що конструкція сорочки з уставками, пришитими поперек станка, дуже наближена до тунікоподібної сорочки. Варто лише уявно відкинути лінії, що

зображують уставку, та зменшити виріз горловини» [11, с.21].

Сорочки з суцільно кроєним рукавом на території України побутували у двох варіантах. У першому частина рукава мала форму уставки, рукав пришивався або по основі, або ж по пітканню. Район поширення такого типу співпадав з місцевостями побутування сорочок з уставками, пришитими відповідно по основі або по пітканню.

У другому варіанті рукав призбирувався по всій ширині разом із горловиною та пілками стану й пришивався тільки по основі. Він міг бути вужчим або ширшим, залежно від того, чи викроювався з одного шматка полотна, чи до нього додавалося іще півполотнище. Рукав у полотнища завширшки побутував на Лівобережжі, Подніпров'ї, переважно в районі Полтавщини й був найпоширенішим на всій території України. Об'ємність верхньої частини сорочки регулювалася також і розміром ласток. Наскільки ширшим робився рукав, настільки меншою була ластка. На ластку та додаткову півпілку часто йшло полотно гіршої якості.

Об'ємність верхньої частини сорочки регулювався і розміром ласток. Чим ширшим робився рукав, тим меншою була ластка. На ластку та додаткову півпілку часто йшло полотно гіршої якості.

Сорочка на кокетці - крій, що пізніше за інші набув поширення як у чоловічому, так і в жіночому одязі, спочатку у південних, а наприкінці ХІХ на початку ХХ ст. і в центральних районах. У Закарпаття сорочки на кокетці прийшли з Румунії, тому вони мають назву «волошка». Цей тип ніби продовжує розвиток народного крою сорочок з плечовими уставками, пришитими по пітканню.

О. Воропай наголошує, що «в Тячівському районі Закарпаття останнім часом поширилася сорочка румунського крою «волошка», в якій станок призбирується і пришивається до багато вишиваної кокетки. Подібний крій ми зустрічаємо і на Дніпропетровщині» [3, с.515].

Конструктивне рішення стану сорочки, порівняно з плечовою

частиною, було простішим і визначалося кількістю полотнищ. Залежно від ширини доморобного полотна у східнослов'янських сорочках їх могло бути від трьох до шести, і розташовувалися вони симетрично або несиметрично відносно центру фігури. Стан сорочок зшивався з трьох несиметрично розташованих полотнищ, в об'ємі сорочка дорівнювала 140-145 см, довжину мала таку, що поділ обов'язково виглядав з-під іншого одягу. Найдовші сорочки носили на півночі Чернігівщини. Додаткова довжина служила напуском на поясі. Стан сорочки міг бути суцільним («додільна сорочка») або відрізний («сорочка до підтички»). Сорочка з відрізним станом складалась із двох зшитих частин: верхньої («станок», «чошлик»), виконаною здебільшого з тонкого саморобного (XIX ст.) або купованого (з кінця XIX ст.) матеріалу та нижньої («підтички») з грубого доморобного полотна, оскільки пришивалась поясным одягом, а також швидше зношувалася. Іноді краще полотно йшло лише на рукави або плечові вставки. Полотно на підтичку бралось у довжину, рідше - уперек. Якщо вона робилася з поздовжніх шматків полотна, то складалась з трьох полотнищ, як і сорочка.

Сорочка, пошита з двох частин, розглядається як пізніше, вторинне явище. Це підтверджує й той факт, що наявність «підтички» характерна для повсякденного, буденного одягу й викликана практичними міркуваннями, у той же час як святкова або обрядова сорочка обов'язково повинна була бути додільною. Разом з тим у цих двох типах сорочок (суцільний і відрізний) дослідники вбачають розвиток давніх форм. Висловлюється, наприклад, припущення, що походження суцільної сорочки пов'язане з формою архаїчного плаща «пончо», а зшита з двох частин генетично пов'язана з давніми незшитими верхньою та нижньою частинами натільного одягу. Останній варіант зберігався ще наприкінці XIX ст. у ряді районів Карпат та Закарпаття у вигляді короткої сорочки («опріччя»), яку носять із білою спідницею з полотна («підшивка», «подолок», «спідник»). Суцільна або зшита з двох частин сорочка місцевому населенню була невідома.

Одним із моментів, що визначали локальні особливості сорочки, було оформлення горловини. На Лівобережжі та Правобережжі України горловина сорочки рясно призбирувалася. Жіночі сорочки Лівобережжя не мали коміра. Призбираний викот горловини обшивався тасьмою або вузькою смужкою полотна. На кінцях обшивки робилися петлі, крізь протягувалася стрічка для зв'язування. Горловина або щільно прилягала до шиї, або ж мала овальну, а іноді квадратну форму. Правобережну сорочку завжди шили з коміром, іноді зі стоячим, переважно з відкладним. Центральні райони України акумулювали обидва ці варіанти. Комір чоловічих сорочок також зав'язувався стрічкою або шнурком, що протягувався крізь петлі. Червоні стрічки у комірі носили парубки. Переважно на свято. Таку стрічку дарувала дівчина своєму обранцю.

О. Воропай наголошує, що «розріз української сорочки припадає посередині грудей. Виняток становлять тільки чоловічі сорочки Лемківщини, що мають розріз ззаду, проти потилиці» [3, с.537].

Форма та обробка горловини й коміра композиційно вв'язувалися з оформленням низу рукавів сорочки, які також рясно призбирувались й викінчувалися відповідно обшивкою або манжетом. На лівобережжі манжети («чохли») були відсутніми, густо призбираний рукав викінчувався вузькою обшивкою. На правобережжі рукав обов'язково закінчувався манжетами («чохлисті сорочки»). У чоловічих святкових сорочках низ рукава не завжди призбирувався, лишаючись іноді широким. На Черкащині, Кіровоградщині горловина й манжет збирались у збори («брижі») і викінчувалися оборкою («парасолею», «бриликом»).

Виходячи з цього можна зробити висновок, що українська сорочка-вишиванка мала велику кількість локальних варіантів крою. В еволюції крою сорочок найповніше відобразився один із найважливіших народних принципів створення одягу - раціональність, яка визначалася функціональністю, технічними можливостями, спадкоємністю традицій.

2.2. Дослідження традицій та технологій виготовлення вишиванки на Криворіжжі

Дослідження традицій вишиванки дало можливість визначити, що в Україні вишивка завжди була одним з найулюбленіших способів прикрашання одягу, але кожний район, навіть село мають свої улюблені кольори, місцеві узори та традиційну техніку виконання (Див. Таблицю).

На Криворіжжі теж свої традиції та технології виготовлення вишиванок, хоча в нашій місцевості вишиванки зараз не популярні. Дослідив джерела про вишиванки нашого регіону, нами були виявлені невиразні описи, в яких дослідники розповідали про весь Південь та Південний Схід або об'єднували все в один регіон - Степ. Чоловічі сорочки ілюструються лише всього одним орнаментом. Цікаве те, що саме цей єдиний орнамент з книжок є на фото зробленому на початку ХХ-го сторіччя у краєзнавчому музеї нашого міста. Колекція етнічного українського одягу музею у Кривому Розі не численна, та переважно жіноча. Вирізняє жіночий одяг нашого регіону порівняна "бідність" вишивки за орнаментами, кольорами та розташуванням вишивки. Це компенсується фасонами, які більш близькі до фабричних того часу, ніж до класичного національного крою. Може це пояснюється тим, що вже тоді Кривий Ріг був пролетарським осередком, де селянські традиції витіснялись міськими. Ще одна особливість як жіночих, так і чоловічих сорочок нашого регіону тих часів - вишиті манішки, а не класичний розріз пазухи посередині.

Нам пощастило познайомитися з Н.І. Прядкою, Н.Т. Кононенко, К.Т. Магльованою, М.М. Потапенко та Л.М. Задорожною. Вони розповіли нам цікаві історії зі свого життя, як з дитинства привчалися до цього заняття та як вони створювали вишиванки (Див. Додаток Г).

Магльована Катерина Тимофіївна (07.12 1914 р.н.) народилася в с. Юрчиха Черкаської обл. і мешкала там до 1936 р., потім переїхала в с.

Кам'янка Черкаської обл., з 2005 р. проживає у військовому містечку №33 буд. 27, кв. 38, м. Кривого Рогу Дніпропетровської обл. Пам'ятає, як вона шила та вишивала сорочки. Для чоловіка Катерина Тимофіївна вишивала сорочку «Постишевку» (вишивка розташовувалася на комірі, манжеті, маніжці сорочки). Вишивала її «заполоччю» (бавовняні нитки) червоного та чорного кольорів, хрестиком, основу узору складав геометричний орнамент (ромбики). Себе Катерина Тимофіївна шила сорочки з кількох матеріалів: верх сорочки був з «перкалі» (тонкої купованої тканини), а низ сорочки - з саморобного (домотканого) лляного полотна. Підтичку сорочки вишивала вирізуванням або мережкою білими нитками (червоними нитками вишивали дуже рідко). Вишивала сорочки хрестиком «заполоччю» червоного та чорного кольорів, основу узорів складала рослинним орнаментом, який розташовувала на плечах та передпліччі, вздовж рукава, на комірі та манжеті.

Кононенко Надія Тимофіївна (25.04.1927 р.н.) народилася в с. Любимівка Софіївського району Дніпропетровської області, у Кривому Розі мешкає з 1947 року. Вишивкою захопилася коли вийшла заміж та народила доньку. Вишивала багато всього: штори - гладдю; рушники, картини, доріжки та думки - хрестиком. Для вишивки використовувала частіше муліне різного кольору. Пам'ятає, що чоловіку шила рубашечку з лляного полотна, а собі сорочку, по рукавах якої ягідки гладдю вишила. Надія Тимофіївна розповіла нам, що на Криворіжжі у другій половині минулого століття сорочки прикрашали білою вишивкою або червоно-чорною хрестиком. Для чоловічих сорочок основу складав геометричний орнамент, який розташовували на комірі, вставках та на манжетах. У жіночих сорочках вишивкою частіше прикрашали рукави. На дівочих сорочках вишивалися рукави, вставки, поділ та комір. Ще на Криворіжжі були сорочки до гестки, до талійки (на кокетці) - переважно з фабричного полотна. Вони мали квадратний, рідше - овальний виріз горловини. Вишивали на цих сорочках вставки, комір, кокетку, рукави. Також вишивкою хрестиком, мережкою,

мереживом оздоблювали фартухи, особливо святкові. Фартухи (для дівчаток, молодиць) шили переважно з білого полотна на 20-30см. коротші за спідницю.

Прядка Наталя Іванівна (09.07.1937р.н.) народилася в селі Блиставе Понорницького району Чернігівської області і мешкала там до 1957 року, потім переїхала в Кривий Ріг. Наталя Іванівна згадала, що вишивати уміла вже з десяти років. Вчили її старші дівчатка. У дитинстві частіше за все вона любила вишивати рушники і картини. Також вишивала хустинки носові, які дарувала хлопцям. Показала нам деякі свої роботи. Пам'ятає, що для сорочок використовували домоткане полотно, яке ткала мати. Повсякденні сорочки були не вишивані, а святкові - з різним орнаментом. Частіше на сорочках вишивали калину, пташок, листочки різних дерев нитками муліне червоного, чорного та білого кольору. В ті часи вишиванки у жінок були довгі та яскравіші за чоловічі. Дитячі вишиванки були теж дуже яскраві. Сама собі не шила сорочок, вона більше любила вишивати гладдю. Її мати дуже любила вишивати сорочки та у придане на весілля подарувала своїй доньці вишиванку. У неї збереглися дві повсякденні сорочки які їй пошила мати (Див. Додаток В). Одна сорочка груба - з конопляного відбіленого полотна. Друга біла сорочка з тонкої тканини хоч і повсякденна, але вишита. Вишивка стриманіша, оздоблює уставки та верх рукавів.

Дослідивши вишиванку на Криворіжжі на початку та в середині ХХ ст., ми дійшли висновку, що за своїм конструюванням, особливостями оздоблення вони належать до традиційних українських сорочок.

Виходячи із цього можна зробити висновок, що вишиванки на Криворіжжі мають спільні риси з традиційними вишиванками, тому їх можна вважати типовими українськими вишиванками, як за технологією, так і за декоративно-тематичним спрямуванням та образотворчим змістом.

ПРИКЛАД ВИКОНАННЯ ПРОЕКТУ З ТЕМИ: «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА СОРОЧКА»

I. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

- 1.1. Обґрунтування вибору проекту
- 1.2. Технічне завдання
 - 1.2.1. Призначення проектованого виробу
 - 1.2.2. Вимоги до конструкції
 - 1.2.3. Вимоги до оздоблення
 - 1.2.4. Вимоги до матеріалів
- 1.3. Технічна пропозиція
 - 1.3.1. Аналіз моделей
 - 1.3.2. Висновок за технічною пропозицією

II. КОНСТРУКТОРСЬКИЙ ЕТАП

- 2.1. Ескізний проект
 - 2.1.1. Опис зовнішнього вигляду
- 2.2. Розробка технічного проекту
 - 2.2.1. Вихідні дані
 - 2.2.2. Побудова креслення
 - 2.2.3. Розробка робочої (технологічної) документації
 - 2.2.4. Вибір матеріалів, інструментів та обладнання
- 2.3. Економічне та екологічне обґрунтування
 - 2.3.1. Розрахунок собівартості виробу
 - 2.3.2. Екологічне обґрунтування виробу
- 2.4. Міні-маркетингове дослідження
- 2.5. Організація робочого місця та безпеки праці

III. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЕТАП

- 3.1. Технологічна послідовність виготовлення виробу

IV. ЗАКЛЮЧНИЙ ЕТАП

- 4.1. Коригування виконаного виробу
- 4.2. Самооцінка проекту

I. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

1.1. Обґрунтування вибору творчого проекту

Українська традиційна вишиванка - це досконале естетичне та функціональне явище культури. Вона, як ніщо інше, відтворює стиль епохи та сутність буття людини з її фізичними, духовними, психологічними

прагненнями, певною мірою розкриваючи її творчий потенціал. Широчінь багатовікового колективного естетичного досвіду народу в час швидкого нівелювання національних культур має велике значення для розуміння подальших шляхів розвитку української культури.

Дослідження народного досвіду, історичного процесу формування, принципів одбору й удосконалення конструктивних особливостей та технології пошиття сорочки, причин її довготривалого існування, спрямовує подальший розвиток кращих традицій, та її ролі й місця в загальноєвропейському й світовому культурному процесі.

Історія вишиванки - вагома частина матеріальної, духовної та художньої культури народу, вона має велике значення для сучасності. З покоління в покоління, від матері до доньки, разом з умінням вишивати передавались певні орнаментальні мотиви, кольорова гама, техніки вишивання, притаманні відповідним географічним регіонам. Знання регіональних особливостей української народної вишиванки поглиблює і збагачує знання про культурне, соціальне, духовне минуле свого народу, виховує почуття гордості за свій народ, який через тяжкі випробування і багатовікове поневолення зберіг основні риси своєї етнічної неповторності, свою національну свідомість.

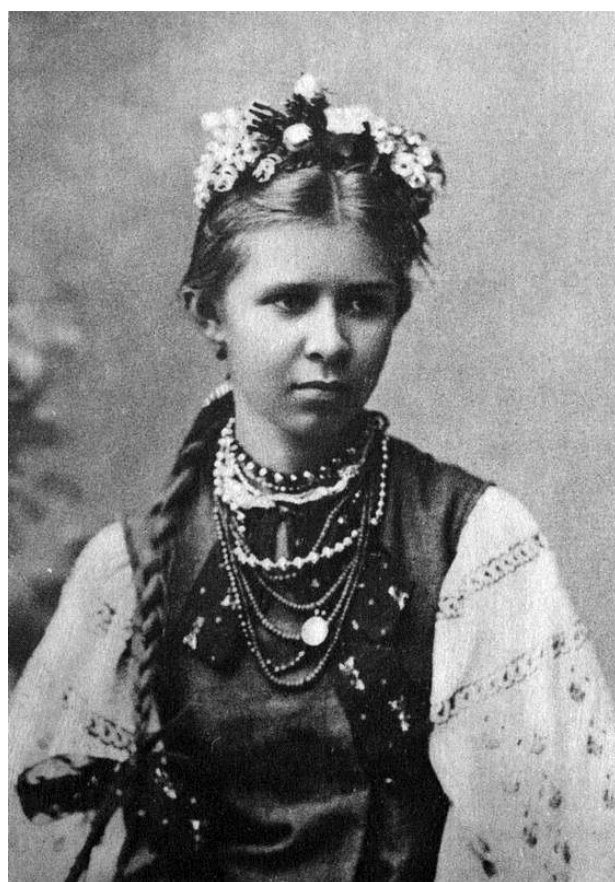
Дані археологічних розкопок і свідчення мандрівників і літописців підтверджують, що вишивання як вид мистецтва в Україні існує з часів енеоліту. Вишивкою, за свідченням Геродота, був прикрашений одяг скіфів. Знайдені на Черкащині срібні бляшки з фігурками чоловіків, датовані VI століттям, вказують на подібність одягу і вишивки українського народного костюма середньовіччя і нового часу. Арабський мандрівник X століття у своїх розповідях про русів згадує, що вони носили вишитий одяг. На жаль, пам'ятники української вишивки збереглися тільки за останні кілька століть.

Вишиванка в новітній час

На межі 19 і 20 століть вишивана русько-українська чоловіча сорочка відривається від традиційного костюму, і починає носитися в поєднанні з європейським одягом. Провідну роль у започаткуванні моди вдягання вишиванки під піджак часто надають Іванові Франкові, який «відрізнявся од загалу своїм костюмом — вишиваною сорочкою серед пишних комірців і краваток».

Мал.1 Іван Франко

Мал. 2. Леся Українка

Мал. 3. Пані з Полтави. Фото середини XIX століття.

Перший вибух моди на вишиті й народні сорочки у радянських республіках припав на 1920-ті і початок 1930-х. Тоді в Україні вишиванки, як урочисту одежину, вдягали і партійні керівники, і прості люди. Загалом, мода на народний стиль в одязі в радянських республіках мала спільний характер.

У березні 1953 року «Укрхудожпромспілкою» задля масового виробництва на основі народної української чоловічої сорочки було розроблено три типи сорочок: «українка» (з відкладним коміром, одноколірною вишивкою чи в гармонійному сполученні двох-трьох відтінків одного кольору), «гуцулка» (з багатоколірним геометричним візерунком із

перевагою червоного кольору) та «чумачка» (з вишитою пазухою та низеньким комірцем-стійкою).

Друге піднесення популярності народних сорочок, не таке потужне, як перше, але вже саме на українські вишиванки, припало на другу половину 1950-х років і початок 1960-х. Після того спостерігався певний занепад інтересу до української вишиванки допоки Україна отримала Незалежність. За часи Радянського застою вишиванка стала рішуче десидентським та патріотично-українським одягом або ж просто елементом національного русько-українського сценічного вбрання.

З наближенням відродження Незалежності України вишиванка почала рішуче повертати свою загальнонародність. Як чоловічі, так і жіночі варіації на тему традиційних вишиванок нині поширені на мітингах, урочистих та молодіжних заходах, посіли своє місце у весільній моді.

Найбільшої популярності серед посадовців та депутатів за роки Незалежності вишиванка здобула після Помаранчевої революції, підбурюючи подібні тенденції і серед простих людей.

Вишиванка стала дрес-кодом, а іноді й безкоштовною перепусткою до певних молодіжних тусівок та дискотек, особливо присвячених державним святкам.

Окремим явищем повстали вишиванкові ходи наприкінці 2000-х, коли, не прив'язуючись до існуючих свят, однієї вишиванки стало достатньо як причини організації масової зустрічі. Подібні святкові прогулянки з українськими піснями, музикою, патріотичними гаслами найбільшу поширеність набули серед молоді 17-20 років, і регулярно відбуваються в багатьох містах України.

Вишиванкою в переносному значенні називають також і вишиваний візерунок в українському стилі. 2012 року в Луганському відбулися 2 розваги «З вишиванкою в дорозі», коли луганці розмальовували пішохідну плитку в український візерунок.

Отже, ми обрали темою кваліфікаційного проекту «Українська народна жіноча сорочка», саме тому, що:

1. Вишиванка – це духовний зв'язок поколінь і носій вікових традицій

Один з найдавніших видів народного мистецтва – вишивання. Кожен регіон України мав свою традицію вишивання, тому вишиванки були різними за технікою виконання, орнаментами, кольором і структурою нитки. Але всі вони є важливим носієм традицій і зв'язком багатьох поколінь.

Мал. 4. Українське жіноче вбрання

Вишиванка – це прояв патріотичності і національного духу

Українська вишиванка є абсолютно унікальним, автентичним продуктом, який показує яскравий характер і темперамент нації. За останні кілька років українці одягли весь світ у вишиванки. Буремні події і постійні випробування нації на міцність пробудили у людей справжній незламний дух патріотизму і гордості. Вишиванки у світі сприймають як символ єднання, солідарності і підтримки.

Мал. 5. Український спортсмен Олександр Усик

2. Вишиванка – це завжди актуально, стильно і модно

Українські дизайнери вже давно у своїх модних колекціях використовують елементи українського національного вбрання і традиційні орнаменти, та крім вітчизняних подіумів, вишиванка впевнено завойовує світові столиці моди. Багато іноземних визнаних дизайнерів у пошуках нової хвилі знайшли натхнення у слов'янських етнічних мотивах, і зокрема в українських. Валентино, Дольче Габбана, Ніна Річі, Елі Сааб та багато інших прикрасили свій одяг вишивкою, в тому числі й українськими орнаментами і візерунками.

Мал. 6. Колекція весна-літо 2015 від модного дому Valentino

3. Вишиванка – це не лише модний, але й зручний повсякденний одяг

Останнім часом вишиті сорочки впевнено оселилися не лише на подіумах відомих дизайнерів і брендових магазинах, але і в повсякденному житті. Вишиванка “перебралась” із бабусиних скринь у гардероби українських модників і стала трендом номер один в повсякденних комплектах одягу. Вишиті сорочки вже не сприймаються як музейні експонати, українці із задоволенням виходять на міські вулиці у вишитому вбранні. Якщо колись вишиванку можна було побачити лише на свята і

урочистих подіях, то сьогодні вишиванки одягають на роботу, ділові зустрічі, на побачення, на навчання і, навіть, на футбольний матч. Раніше вишиті сорочки, як правило, одягали у поєднанні з класичним строгим вбранням або національним костюмом, то нині сучасні модники і модниці вдало поєднують вишиванку з джинсами, шортами, спідницями, жакетами, як образ на щодень.

Мал. 7. Вишиванки у молодіжному одязі

Вишиванки у сучасних повсякденних образах

Нині вишиванка чудово і гармонійно виглядає у будь-яких випадках: на прогулянці, у діловій поїздки чи романтичній подорожі. А ще вишиванку можна одягати будь-де і будь-коли, і неважливо, скільки тобі років, який у тебе настрій та якої ти національності. Останнім часом вишиванка активно завойовує серця не лише українців, але й голівудських зірок — це дійсно вражає. На сторінках модних журналів часто можна побачити світлини закордонних представників шоу-бізнесу в українських вишиванках.

Британська співачка та композитор Адель у вишиванці позує на сторінках модного журналу VOGUE.

Мал. 8. Adele у вишиванці

Джим Моррісон — американський музикант, поет і кінорежисер, вокаліст та лідер гурту «The Doors» ще у 70-х роках минулого століття теж одягав вишиванку. Фотографію зроблено 1966 року американським фотографом Гаєм Вебстером. У SURMA Ukrainian book and music store — українській етно-крамниці, що й досі є на 11 E 7th St, вишиванки завжди були ходовим товаром, а особливо модними були наприкінці 60-х – початку

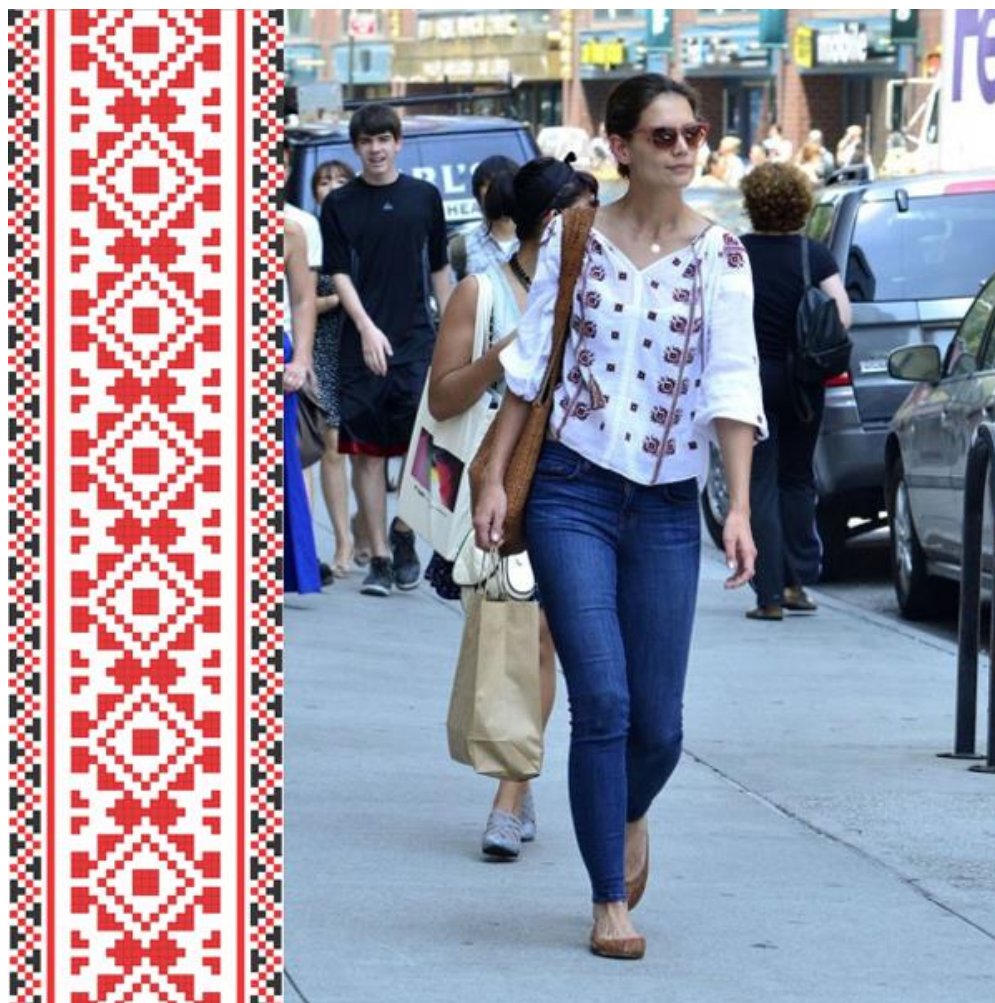
70-х років. Андрій Варгола, відомий в усьому світі як Енді Уорхол часто навідувався до цього магазину. Розповідають, що цю сорочку Джиму Моррісу подарував саме Енді Ворхол.

Мал. 9. Джим Моррісон і гурт «The Doors»

Мал. 10. Голівудські актори Сільвестер Сталлоне і Арнольд Шварценеггер у вишиванках

Мал. 11. Кеті Холмс

Ось і ще одна голівудська акторка і володарка «Оскару» — Сандра Буллок вибрала вбрання з вишитими орнаментами для червоної доріжки. Сукня з вишивкою дуже вдало підкреслює красу жінки, а етнічні мотиви додають шарму і молодості.

Мал.. 12 *Сандра Буллок у вишитій сукні*

1.2. Технічне завдання проекту

1.2.1. Призначення проектованого виробу

Сорочки були як обрядово-святкові, так і буденні. Нами було з'ясовано, що коли розпочиналися жнива, то жінки вбирались у спеціально виготовлений одяг: з вибіленого тонкого полотна, з невеликими узорами - білими нитками по сірому тлі чи сірими по білому; поділ був оздоблений карунками. Оскільки це гаряча літня пора, то працювали лише в самих сорочках, без спідниць. Деінде так звані жнив'яні вироби виготовляли щороку, в інших регіонах приберігали попередні. Коли ж ішли вимочувати коноплі, то зодягали товстіші, себто «сірі» сорочки, які не так бруднились і були теплішими.

На особливу увагу заслуговує «вінчальна сорочка». Кожна юнка заздалегідь запасалася нею: на полотні вишивала чимало узорів гладдю або хрестиком; барвистість мала уберегти молоду «від зурочин». «Вінчальну сорочку» зберігали протягом усього життя, зодягаючи її лише на великі свята чи урочисті події (коли віддавали заміж дочку чи одружували сина). Нерідко іменний виріб переходив у спадок дочкам або внучкам і вважався «найдорожчим приданим». Зазвичай, коли дівчина виходила заміж. То мала виготовити не менш 10-12 святкових і повсякденних сорочок, що засвідчувало її особливу вдатливість і працьовитість.

Сорочка (особливо чоловіча) була символом кохання, вірності. У давньому замовлянні сказано: “Якою білою є сорочка на тілі, таким щоб і чоловік до жінки був”, звідки видно, Що “білий - милий”.

О. Потебня зауважував, що у деяких народних піснях, образ не пояснюється, але його можна зрозуміти на основі символічних значень:

Ой як би я була знала, що я твоя буду,

Випрала би-м сорочечку Від чорного бруду.

(тобто покохала б, поєдналася з тобою за умови обов'язкового майбутнього заміжжя);

Заковала зозуленька на жовтім пісочку.

А хто ж моєму миленькому випере сорочку ?

У другій половині XIX ст. в європейській фольклористиці побутував сюжет про графа, який потрапив у полон до невірних, і про його дружину. Біла сорочка, що її дала дружина чоловікові, - символ вірності: доки сорочка біла, доти жінка вірна.

Випрати сорочку в чумацьких піснях означає полюбити чумака, навіть якщо він одружений. Характерно, що чумак не завжди погоджується на любовні стосунки з випадковими жінками (в піснях це переважно дівчина або молода шинкарка-здирниця), не дозволяє будь-кому “прати сорочку”, хоча вона й не біла, бо “сьома неділя”. Чумак зберігає вірність коханій дівчині (дружині), до якої має повернутися.

Олекса Воропай описує звичай, який довго зберігався в Україні серед жінок - «в русалчин тиждень розвішувати по деревах полотно, що його ніби русалки брали собі на сорочки. В одній з русалчиних пісень співається, що

русалки просять у жінок намітки, а в дівчат - сорочки :

Сиділа русалонька на білій березі,

Просила русалка у жінок намітки:

«Жінки-сестрички, дайте намітки:

Хоч не тоненької, аби біленької».

Сиділа русалка на білій березі,

Просила русачка у дівчат сорочки:

«Дівчата-сестрички, дайте сорочки.

Хоч не біленької, аби тоненької».

Чимало вірувань пов'язано із одяганням сорочки. Особливо це стосувалося дітей. У давніші часи новонародженого пеленали в батьківський одяг, якщо це був хлопчик, то загортали його в старий убір тата, а коли дівчинка, то у мамин - «бо вони вже випробувані».

Коли малюк навчився ходити, то змінювали білизну щосуботи («під неділю»). На Полтавщині вважалося, коли зодягти чисту сорочку в неділю вранці - «то для Бога», вдень - «для людей», а по заході сонця - «на нечистого». Однак дітей до року перевдягали в суботу - «то буде лучче рости». Великим гріхом було чинити це в понеділок; якщо зодягне сорочку в цей день жінка - «то на смерть чоловіка», і навпаки.

З натільним одягом пов'язані вірування про «лихе око» і різні хвороби. Щоб до дитини не «пристав пристріт», на Чернігівщині, виходячи на люди, зодягали сорочки «пазухою назад»; за випадку, якщо пристала хвороба, то як засвідчує П.Чубинський, немовля садовили на пікну лопату, розривали сорочку на шмаття і спалювали в печі.

Од пропасниці, коли вона тільки-но починалась, хворий скидав надворі сорочку, наверхував її якимось важким грузилом та біг, не оглядаючись, до хати, щоб зодягти нову; стару можна було використовувати через день. На Поділлі вірили, що хвороба може перейти з людини на людину, «коли жінки перуть на одному камені».

Широко побутують у народі такі прислів'я: «У наших хазяйок та по сто сорочок, а у мене одна та й біла щодня», «Тоді в домі Великдень, як сорочка біла», «Як неділя, то і сорочка біла»; хоч відомий і такий вислів - «Не тоді мені неділя, як сорочка біла, а тоді, коли мала час її узяти».

Сорочку-вишиванку оспівано, зображено в багатьох жанрах народної творчості (зокрема жартівливих, пародійних), долучилися до цього і сучасні поети. Вона символ українця і України. Із здобуттям Україною державної незалежності 1991р., особливо нині, на початку ХХІст., спостерігаємо відродження традиційного вбрання. Жіноча й чоловіча вишиванки набувають не лише ідентифікаційного статусу, репрезентанта в діалозі культур, а й органічного одягу високої мистецької естетики, родового оберегу, предмету національної гордості українців.

1.2.2. Вимоги до конструкції

Одяг за своїми розмірами, формою, конструкцією, матеріалами, повинен відповідати, перш за все, своєму основному призначенню і умовам експлуатації, тобто забезпечувати ту функцію одягу, яка на нього покладена. Функціональні вимоги визначаються, перш за все, видом виробу. Досконалість функціональності виявляється в тому, що виріб за своєю формою, конструкцією, покромом композиції повинен відповідати також зовнішньому вигляду і внутрішньому змісту людини, його статі і віку.

Так, теплозахисних властивостей одягові надає не лише тканина – верх, але й утеплюючі матеріали і конструкція виробу. Тому одяг будь-якого призначення має бути красивим, модним, зручним.

Отже, до одягу висувається ряд вимог: зручність у експлуатації, гігроскопічність, зносостійкість, формостійкість, здатність добре піддаватися пранню та волого теплової обробці, відповідати напрямку сучасної моди, зовнішності свого власника, виду його діяльності, замаскувати недоліки статури, підкреслювати її переваги.

Сорочки з суцільно кроєним рукавом на території України побутували у двох варіантах. У першому частина рукава мала форму уставки, рукав пришивався або по основі, або ж по пітканню. Район поширення такого типу співпадав з місцевостями побутування сорочок з уставками, пришитими відповідно по основі або по пітканню.

У другому варіанті рукав призбирувався по всій ширині разом із горловиною та пілками стану й пришивався тільки по основі. Він міг бути вужчим або ширшим, залежно від того, чи викроювався з одного шматка полотна, чи до нього додавалося іще півполотнище. Рукав у полотнища завширшки побутував на Лівобережжі, Подніпров'ї, переважно в районі Полтавщини й був найпоширенішим на всій території України.

Об'ємність верхньої частини сорочки регулювався і розміром ласток. Чим ширшим робився рукав, тим меншою була ластка. На ластку та додаткову півпілку часто йшло полотно гіршої якості.

Сорочка на кокетці - крій, що пізніше за інші набув поширення як у чоловічому, так і в жіночому одязі, спочатку у південних, а наприкінці XIX - на початку XX ст. і в центральних районах. У Закарпаття сорочки на кокетці прийшли з Румунії, тому вони мають назву «волошка». Цей тип ніби продовжує розвиток народного крою сорочок з плечовими уставками, пришитими по пітканню.

Виходячи з цього можна зробити висновок, що українська сорочка-вишиванка мала велику кількість локальних варіантів крою. В еволюції крою сорочок найповніше відобразився один із найважливіших народних принципів створення одягу - раціональність, яка визначалася функціональністю, технічними можливостями, спадкоємністю традицій.

1.2.3. Вимоги до оздоблення

Дослідження традицій вишиванки дало можливість визначити, що в Україні вишивка завжди була одним з найулюбленіших способів прикрашання одягу, але кожний район, навіть село мають свої улюблені кольори, місцеві узори та традиційну техніку виконання.

На Криворіжжі теж свої традиції та технології виготовлення вишиванок. Дослідивши джерела про вишиванки нашого регіону, нами були виявлені невиразні описи, в яких дослідники розповідали про весь Південь та Південний Схід або об'єднували все в один регіон - Степ. Чоловічі сорочки ілюструються лише всього одним орнаментом. Цікаве те, що саме цей єдиний орнамент з книжок є на фото зробленому на початку XX-го сторіччя у краєзнавчому музеї нашого міста. Колекція етнічного українського одягу музею у Кривому Розі не численна, та переважно жіноча. Вирізняє жіночий одяг нашого регіону порівняна

"бідність" вишивки за орнаментами, кольорами та розташуванням вишивки. Це компенсується фасонами, які більш близькі до фабричних того часу, ніж до класичного національного крою. Може це пояснюється тим, що вже тоді Кривий Ріг був пролетарським осередком, де селянські традиції витіснялись міськими. Ще одна особливість як жіночих, так і чоловічих сорочок нашого регіону тих часів - вишиті манішки, а не класичний розріз пазухи посередині.

Нам пощастило познайомитися з Н.І. Прядкою, Н.Т. Кононенко, К.Т. Магльованою, М.М. Потапенко та Л.М. Задорожною. Вони розповіли нам цікаві історії зі свого життя, як з дитинства привчалися до цього заняття та як вони створювали вишиванки (Див. Додаток Д).

Магльована Катерина Тимофіївна (1914 р.н.) народилася в с. Юрчиха Черкаської обл. і мешкала там до 1936 р., потім переїхала в с. Кам'янка Черкаської обл., з 2005 р. проживає у військовому містечку №33 буд. 27, кв. 38, м. Кривого Рогу Дніпропетровської обл. Пам'ятає, як вона шила та вишивала сорочки. Собі Катерина Тимофіївна шила сорочки з кількох матеріалів: верх сорочки був з «перкалі» (тонкої купованої тканини), а низ сорочки - з саморобного (домотканого) лляного полотна. Підтичку сорочки вишивала вирізуванням або мережкою білими нитками (червоними нитками вишивали дуже рідко). Вишивала сорочки хрестиком «заполоччю» червоного та чорного кольорів, основу узорів складала рослинним орнаментом, який розташовувала на плечах та передпліччі, вздовж рукава, на комірці та манжеті.

Кононенко Надія Тимофіївна (1927 р.н.) народилася в с. Любимівка Софіївського району Дніпропетровської області, у Кривому Розі мешкає з 1947 року. Вишивкою захопилася коли вийшла заміж та народила доньку. Вишивала багато всього: штори - гладдю; рушники, картини, доріжки та думки - хрестиком. Для вишивки використовувала частіше муліне різного кольору. Пам'ятає, що чоловіку шила рубашечку з лляного полотна, а собі

сорочку, по рукавах якої ягідки гладдю вишила. Надія Тимофіївна розповіла нам, що на Криворіжжі у другій половині минулого століття сорочки прикрашали білою вишивкою або червоно-чорною хрестиком.

Для чоловічих сорочок основу складав геометричний орнамент, який розташовували на комірі, вставках та на манжетах. У жіночих сорочках вишивкою частіше прикрашали рукави. На дівочих сорочках вишивалися рукави, вставки, поділ та комір. Ще на Криворіжжі були сорочки до гестки, до талійки (на кокетці) - переважно з фабричного полотна. Вони мали квадратний, рідше - овальний виріз горловини. Вишивали на цих сорочках вставки, комір, кокетку, рукави. Також вишивкою хрестиком, мережкою, мереживом оздоблювали фартухи, особливо святкові. Фартухи (для дівчаток, молодиць) шили переважно з білого полотна на 20-30см. коротші за спідницю.

Прядка Наталя Іванівна (1937р.н.) народилася в селі Блиставе Понорницького району Чернігівської області і мешкала там до 1957 року, потім переїхала в Кривий Ріг. Наталя Іванівна згадала, що вишивати уміла вже з десяти років. Вчили її старші дівчатка. У дитинстві частіше за все вона любила вишивати рушники і картини. Також вишивала хустинки носові, які дарувала хлопцям. Показала нам деякі свої роботи. Пам'ятає, що для сорочок використовували домоткане полотно, яке ткала мати. Повсякденні сорочки були не вишивані, а святкові - з різним орнаментом. Частіше на сорочках вишивали калину, пташок, листочки різних дерев нитками муліне червоного, чорного та білого кольору. В ті часи вишиванки у жінок були довгі та яскравіші за чоловічі. Дитячі вишиванки були теж дуже яскраві. Сама собі не шила сорочок, вона більше любила вишивати гладдю. Її мати дуже любила вишивати сорочки та у придане на весілля подарувала своїй доньці вишиванку. У неї збереглися дві повсякденні сорочки які їй пошила мати (Див. Додаток Д). Одна сорочка груба - з конопляного відбіленого полотна. Друга біла сорочка з

тонкої тканини хоч і повсякденна, але вишита. Вишивка стриманіша, оздоблює уставки та верх рукавів. Дослідивши вишиванку на Криворіжжі на початку та в середині ХХ ст., ми дійшли висновку, що за своїм конструюванням, особливостями оздоблення вони належать до традиційних українських сорочок. Виходячи із цього можна зробити висновок, що вишиванки на Криворіжжі мають спільні риси з традиційними вишиванками, тому їх можна вважати типовими українськими вишиванками, як за технологією, так і за декоративно-тематичним спрямуванням та образотворчим змістом.

1.2.4. Вимоги до матеріалів

Натуральні текстильні волокна є основною сировиною для текстильної промисловості. Вони бувають рослинного і тваринного походження і відрізняються за зовнішнім виглядом, якістю та іншими ознаками.

Волокна рослинного походження. До цієї групи належать волокна льону, бавовни, конопель.

Льон-довгунець (*Linum usitatissimum*) — однорічна рослина родини льонових. Одна з найстаріших та найпоширеніших сільськогосподарських технічних культур світу, також широко відома як лікарська рослина. Окремі сорти цього виду об'єднують під назвою *льон-кучерявець* або *льон-кудрявець*.

Бавовна — текстильне волокно рослинного походження. Волокно являє собою волоски на насінинах бавовника — кущоподібної рослини роду *Gossypium*, яка займає одне з провідних місць серед технічних сільськогосподарських культур.

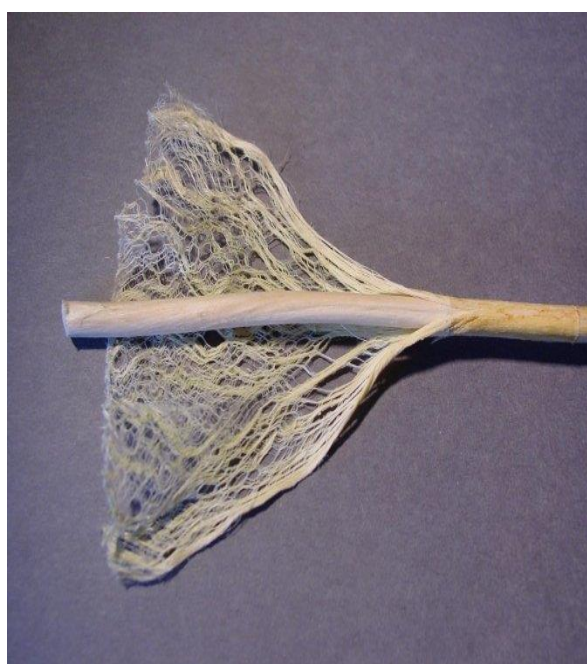
Це найважливіше натуральне волокно, що використовується в текстильному виробництві для одягу, товарів для дому і промислової продукції, і становить близько 40% всіх текстильних волокон у світі станом на 2004 рік. Щорічно, у світі виробляється понад 25 млн тонн бавовни у близько 80 країнах. Бавовна — основа легкої промисловості.

Нині бавовняна тканина є найдешевшою з-поміж інших натуральних матеріалів.

Коноплі (лат. *Cannabis*) — рід однолітніх лубоволокнистих рослин родини коноплевих порядку розоцвітих. За давнішими класифікаціями коноплі відносили до шовковицевих (тутових) і кропивних.

Коноплі є однією з найдавніших технічних культур людства. Вироби з неї, насамперед одяг, відомі ще з 1 тисячоліття до н. е.. Волокно конопель довге, грубе, але має велику міцність і не піддається гниттю при тривалому перебуванні у воді. З волокна виготовляють тканини, брезент, парусину, мішковину, пожежні рукави, канати, шпагат, шнури, цінний папір. Тканини з конопель антистатичні, гігієнічні, поглинають до 30% поту і 95% ультрафіолетових променів. Одяг з конопель рекомендується щоденно носити людям схильним до захворювання ревматизмом, алергією шкіри, хворобами хребта.

Волокна тваринного походження. До таких волокон відносять вовну та шовк.

Вовна – волокна волосяного покриву овець (майже 97% загального обсягу виробництва вовни), кіз, верблюдів та інших тварин.

У шерсті зустрічаються волокна наступних видів: 1) пух – найбільш тонке й пружне волокно з внутрішнім («кірковим») шаром, який складається з веретеноподібних клітин, і зовнішнім лускатим шаром; 2) ость – більш товсте волокно, має також серцевинний рихлий шар, що складається з рідко розташованих пластин, перпендикулярних до осі волокна; 3) перехідною

волосся, у якому серцевинний шар розташований за довжиною волокна переривчасто (займає за товщиною проміжне значення між пухом і остю); 4) «мертве» волосся – грубе, дуже товсте, жорстке і ламке волокно із дуже розвиненим серцевинним шаром.

Шовк — натуральна текстильна нитка тваринного походження — продукт виділення залоз гусіні шовкопрядів при звиванні коконів. Довжина шовкової нитки може досягати 800—1000 м. Вона має трикутний переріз і подібно до призми відбиває світло, завдяки чому має гарний блиск.

1.3. Технічна пропозиція «вишита сорочка»

1.3.1. Аналіз моделей

Модель 1

Модель 1. *Тунікоподібні вишиті сорочки.* Найбільш архаїчний — тунікоподібний — крій вишитої сорочки притаманний переважно чоловічим сорочкам. Кроять тунікоподібну сорочку з одного суцільного, перегнутого поперек полотнища-основи, до якої пришиваються два рукави. Рукави також кроють з поздовжньо перегнутих полотнищ. Нижче рукавів до основи пришивались бочки (шириною у половину полотна) та вставки під пахвами, так звані ластки. По середині перегину основи вирізується горловина та робиться глибокий розріз.

Модель 2

Модель 2. Вишиті сорочки з плечовими вставками. Еволюційним продовженням тунікоподібного крою є, відома ще праслов'янам, сорочка з плечовими вставками. Такий тип крою переважає у жіночих вишитих сорочках. Плечові вставки (плічки або полики) - це прямокутні або трапецієподібні куски полотна, що вшиваються між передньою та задньою частинами основи або по пітканню основи вишитої сорочки. Часто можна зустріти обидва вказаних способи, але сорочка зі вставками, що вшиті по основі є специфічно українським способом крою.

З допомогою вставок розширюється плечова частина вишитої сорочки та створюється можливість зробити рукави та горловину об'ємнішими. Рукави у даному типі крою, як правило призбирують. Ширина вставки дорівнює або половині, або всій ширині полотна. У першому випадку вставка із рукавом вшивається як до основи, так і до її піткання, у другому випадку — тільки до основи. До вставки рукав пришивається і призбирується, або закладається у невеличкі збори, що додають об'єму.

Сорочки з пришитими по пітканню вставками переважали на Поліссі. У таких поліських вишитих сорочках рукави приєднуються до основи під прямим кутом, як і в тунікоподібних сорочках.

Наддніпрянщині, Київщині, Вінниччині, Житомирщині притаманні вишиті сорочки зі вставкою, пришитою до основи. Щоб створити особливу об'ємність верхньої частини сорочки, вишиванку кроїли по всій ширині полотна, а рукав - у півтора полотнища і призбирували біля вставки.

На Поділлі вставка вишитої сорочки була досить довгою. Рукав був вузький і пришивався до вставки не призбираним. Таким чином сорочка ставала менш об'ємною у плечах, а форма таких сорочок вирізняється шириною і довжиною вставки та шириною рукава.

LUCKY-DRESS
linen dress mini

Модель 3

Модель 3. Вишиті сорочки з суцільно-кроєним рукавом. Вишиті сорочки з суцільно-кроєним рукавом бувають у двох варіантах. У першому варіанті верхня частина рукава має форму вставки, а рукав пришивається або до підкання, або до основи. Такий тип вишиванок можна зустріти в тих же областях України де і поширені вишиті сорочки зі вставкою.

У другому варіанті рукав пришивається тільки до основи та призбирається по всій ширині разом із горловиною. Рукав може бути вужчим або ширшим (у півтора полотнища). Рукав у півтора полотнища притаманний Полтавським вишитим сорочкам і є найширшим в Україні. З допомогою розміру ласток створюється об'єм верхньої частини вишитої сорочки. Чим ширший рукав - тим менша ластка.

У вишитих сорочках лемків та бойків зустрічаються й інші варіанти суцільно-кроєного рукава: рукав у плечовій частині робився менш об'ємним завдяки ластці пришитій разом з рукавом до основи і підрізаній на ньому; зверху основа збиралась у невеличкі збори. Такий спосіб крою, що суттєво впливав на форму вишитої сорочки не практичний, але цікавий як художній прийом.

Модель 4. Вишиті сорочки на кокетці. Пізнім явищем еволюції сорочок є вишита сорочка на кокетці. Такий крій притаманний чоловічим та жіночим сорочкам у південних та центральних областях України. Крій сорочки на кокетці - продовження традиційного крою вишитих сорочок зі плечовими вставками, пришитими до піткання.

Конструктивне вирішення основи такої вишитої сорочки простіше, порівняно із кроєм сорочок з плечовою вставкою і залежить від кількості полотнищ. Кількість полотнищ залежить від ширини полотна, як правило від трьох до шести. Полотнища розташовуються симетрично або асиметрично відносно центру фігури. Вишита сорочка мала об'єм 140—145 см, а довжина була така, щоб поділ обов'язково виглядав. На Чернігівщини носили найдовші вишиті сорочки.

Модель 4

Стан вишитої сорочки на кокетці може бути відрізним - так звана, сорочка до підтички або суцільним - традиційна додільна сорочка. Сорочка з відрізним станом зшивається з двох частин. Верхня шилася з якіснішого полотна, а нижня з гіршого, бо швидше зношувалась.

Модель 5

Модель 5. Вишиті сорочки, пошиті з двох частин. Вишиті сорочки, пошиті з двох частин з'явилися пізніше і характерні лише для повсякденного одягу. Такі сорочки виникли суто практичних міркувань, як простий спосіб крою. За традицією, святкові чи обрядові вишиті сорочки обов'язково повинні бути додільними.

Таблиця 1

Вимоги до моделей аналогів

№ п/п	Вимоги до моделей-аналогів	Варіанти моделей аналогів				
		1	2	3	4	5
1	Відповідність гардеробу	+	+	+	+	+
2	Сезонність	-	+	+	+	+

3	Зручність	+	+	+	+	+
4	Економічна доцільність	-	-	-	-	+
5	Простота виготовлення	-	-	-	-	-
6	Можливість поєднання з іншими виробами	-	+	-	-	+
7	Практичність	+	+	+	+	-
8	Оригінальність	+	+	+	+	+
9	Відповідність конструкції виробу її призначенню	+	+	+	+	+
10	Відповідність матеріалу призначенню виробу	+	+	+	+	+

1.3.2. Висновок за технічною пропозицією

Таблиця 2.

Вимоги до ідеальної вишитої сорочки

№ п/п	ВИМОГИ
1	Відповідність гардеробу
2	Сезонність
3	Зручність
4	Економічна доцільність
5	Складність виготовлення
6	Можливість поєднання з іншими виробами
7	Практичність
8	Оригінальність
9	Відповідність конструкції виробу її призначенню
10	Відповідність матеріалу призначенню виробу

Виходячи з призначення проектованої сорочки, вишитої хрестиком, вона повинна вирізнятися оригінальністю, зручністю, практичністю та відповідати обраному сезону. Можна використовувати різноманітні аксесуари та доповнення, наприклад: стрічки, гудзики, буси тощо.

Головна вимога до виробів аналогів – це зручність при носінні, практичність та врахування сезонності. Згідно даних вимог підбирається тканина для пошиття.

Обираючи матеріал для пошиття тієї чи іншої деталі вишиванки, дизайнер повинен чітко собі уявити якими якостями і зовнішнім виглядом наділена тканина, щоб повністю відповідала призначенню виробу і гармонійно поєднувалася в одному ансамблі з різного роду оздобленнями.

Вимоги, що висуваються до матеріалів диктуються не лише конструкцією виробу, а й технологією його пошиття, його призначенням. Таким чином, комплекс критеріїв, що висуваються до тканини може бути надзвичайно різноманітним.

Таблиця 3.

Аналіз властивостей тканини для вибору ідеального гардеробу

Загальні властивості	Ідеальні властивості
Розтяжність	Двунитка сурова (малорозтяжна тканина) Бавовняна пряжа (червона, чорна)
Товщина	Відповідає до сезонності пошитої сорочки
Міцність	Невисока розривність Низька обривність Щільність тканини
Вид тканини	Натуральність Гігроскопічність Фактурність Рівномірність

Оцінка ідей для вибору найбільш досконалої сорочки

Проаналізувавши всі моделі-аналоги за такими критеріями, як відповідність вигляду сорочки; сезонність; зручність; економічна доцільність; простота виготовлення; можливість поєднання з іншими виробами; практичність; оригінальність; відповідність конструкції виробу її призначенню; відповідність матеріалу призначенню виробу, ми дійшли висновку, що всі подані моделі - аналоги є індивідуальними та неповторними і також дуже стильними, всіх їх сміливо можна використовувати як зразки для проектування.

Для виготовлення вишиванок як для жінок та чоловіків, так і для дітей, з кожної моделі-аналогу ми обрали деякі елементи для проектування та створення власної вишитої сорочки (табл.4).

Таблиця 4.

Аналіз вибору елементів ідеального виробу

Назва виробу	Назва елементів	В яких моделях використовується
Тунікоподібна вишита сорочка	Оздоблення вишивкою та пояском або стрічкою.	Модель №1
Вишита сорочка з плечовими вставками	Конструкція моделі. Оздоблення вишивкою, плечовими вставками та манжетами.	Модель №2
Вишита сорочка з суцільно-кроєним рукавом	Оздоблення горловини і низу сорочки.	Модель №3
Вишита сорочка на кокетці	Колір ниток. Вишивка на кокетці сорочки.	Модель №3 Модель №4
Вишита сорочка з двох частин	Два полотнища. Оздоблення вишивкою.	Модель №5

Завершальним етапом цього дослідження є розробка ескізного проекту. У результаті розроблено майбутні моделі вишитих сорочок з точним описом зовнішнього вигляду.

II. КОНСТРУКТОРСЬКИЙ ЕТАП

2.1. Ескізний проект

2.1.1. Опис зовнішнього вигляду

Нами обрано в якості проєктованого виробу - **жіноча додільна вишита сорочка 44-го розміру**. Для її виготовлення використано тканину (двунитка сурова) та бавовняну пряжу червоного та чорного кольорів. Обрана тканина міцна, добре утримує тепло і має приємну ціну.

Кольорова гама обирається червоно-чорних тонів, враховуються особливості пошиття сорочок, притаманних Криворізькому регіону.

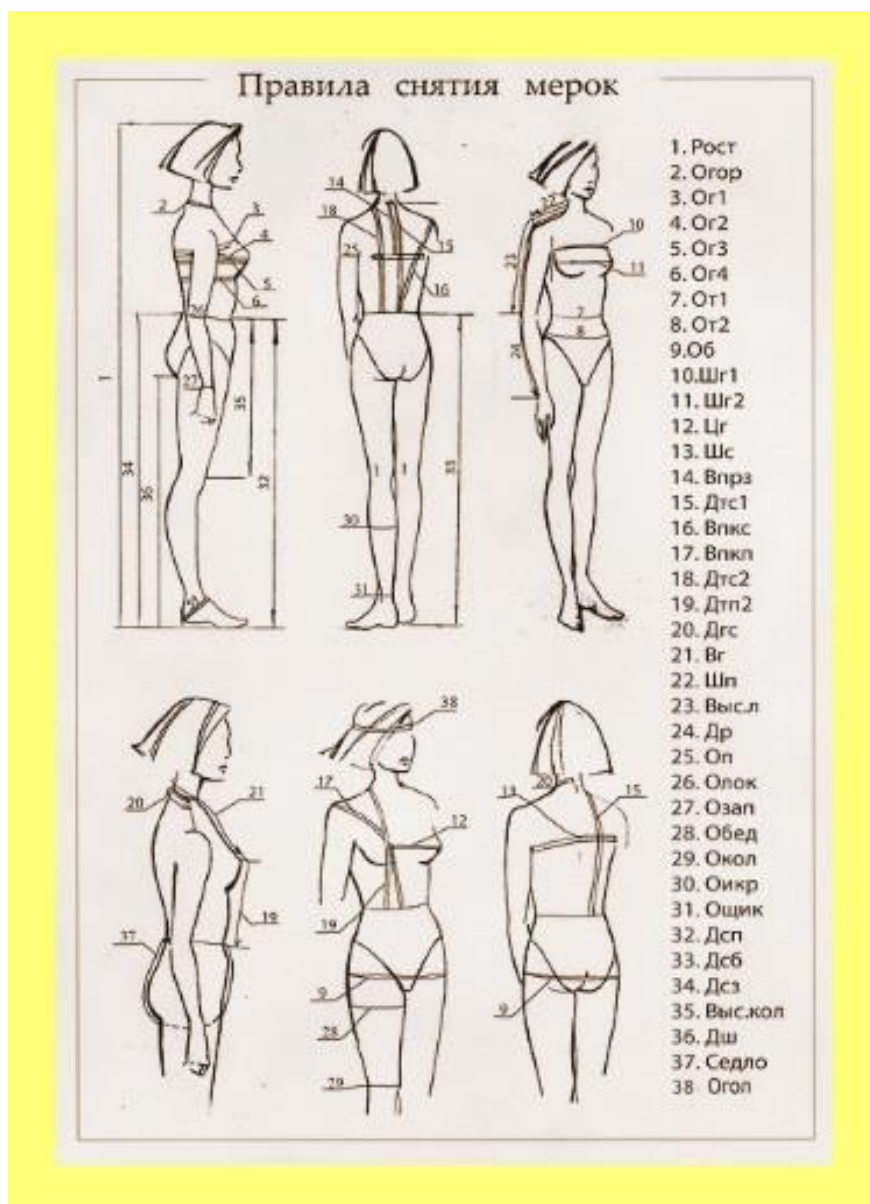
При створенні жіночої сорочки, як швейного виробу, використовується ручна вишивка косим хрестиком і мережка.

При виготовленні вишиванки враховувалися такі показники як щільність тканини, зручність при носінні, відповідність гігроскопічних властивостей тканини сезонності, якість виробу.

Для створення моделі вишитої жіночої сорочки я використала збірку на манжетах та горловині, плечові вставки та ластки, а низ сорочки оздобила мережкою.

2.2. Розробка технічного проекту

2.2.1. Вихідні дані

Мал.13 Зняття мірок з фігури

Таблиця 5.

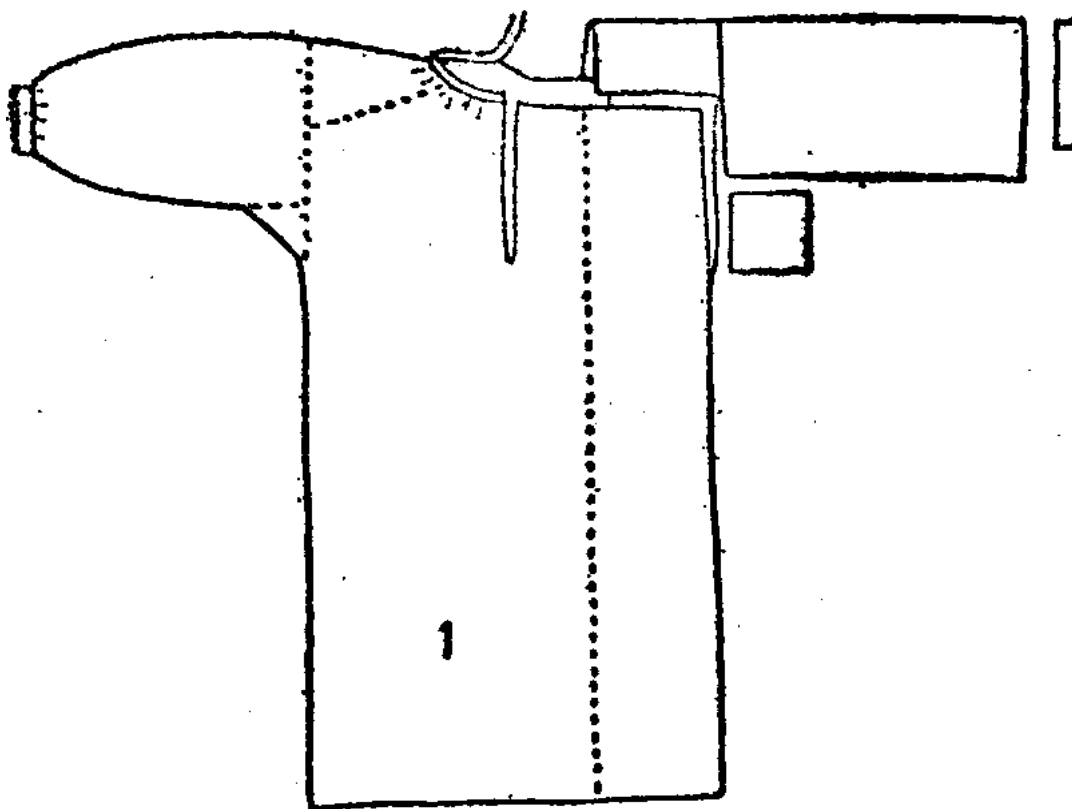
Мірки для створення жіночої сорочки

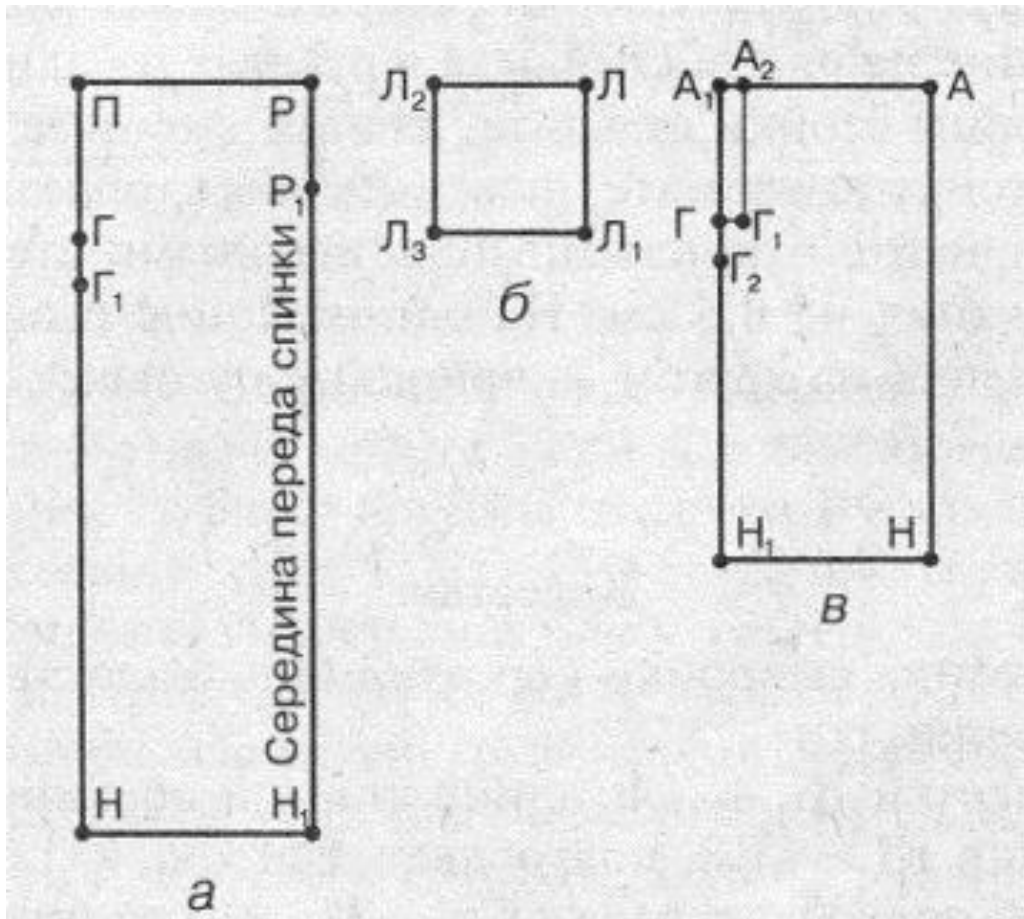
	Назва виміру	Числові значення,см
1.	Півоб'єм ший (Сш)	17,6
2.	Півоб'єм талії (Ст)	34,4

3.	Півобхват грудей другий (СгII)	46,4
4.	Півобхват стегон (Сс)	48,0
5.	Довжина руки до обхвату зап'ястка (Др.зап.)	53,3
6.	Ширина плеча (Шп)	12,9
7.	Обхват зап'ястку (Озап.)	15,8

2.2.2. Побудова креслення

Мал. 14. Технічний крій української сорочки з уставками.

Мал. 15. Креслення жіночої сорочки з плечовою уставкою

Для побудови викрійки української сорочки (рис. 22.1, б) необхідні наступні мірки, см:

довжина сорочки D_c — 110; півколо грудей C_g — 48; довжина рукава I_n — 68.

Довжину рукава вимірюйте від підстави шиї по плечу, і до бажаної довжини.

Спинка і перед. Вичертите прямий кут з вершиною в точці Р (рис. 22.2, а). Від точки Р вниз відкладіть 110 см (D_c) і поставте точку Н. Лінія РН — середина спинки і переду. Від точки Р вліво відкладіть C_g+10 см і поставте крапку П: $РП=48/2+10=34$ див. З точки П опустіть перпендикуляр і на перетині його з горизонтальною лінією поставте крапку Н1. НН1 — ширина сорочки.

Для визначення глибини пройми від точки П вниз відкладіть $1/3 C_g+6$ см і поставте точку М: $ПГ=48/3+6=22$ див. Від точки Р вниз відкладіть $1/8 C_g$

і поставте крапку Г1: $ГГ1=48/8=6$ див. Для розрізу від точки Р вниз відкладіть 15 см і поставте точку Р1. Лінія ПГ — місце вставки, рукави, ГГ1 — вставка ластовіци.

Ластки. Вичертите прямий кут з вершиною в точці Л (рис. 22.2, б). Від точки Л вниз відкладіть $1/8 Сг+1$ см, поставте крапку Л1, від якої вліво проведіть горизонтальну лінію довільної довжини: $ЛЛ1=48/8+1=7$ см. Від точки Л вліво відкладіть $1/8 Сг+1$ см і поставте крапку Л2: $ЛЛ2=48/8+1=7$ див. З точки Л2 опустіть перпендикуляр і на перетині його з горизонтальною лінією поставте крапку Л3.

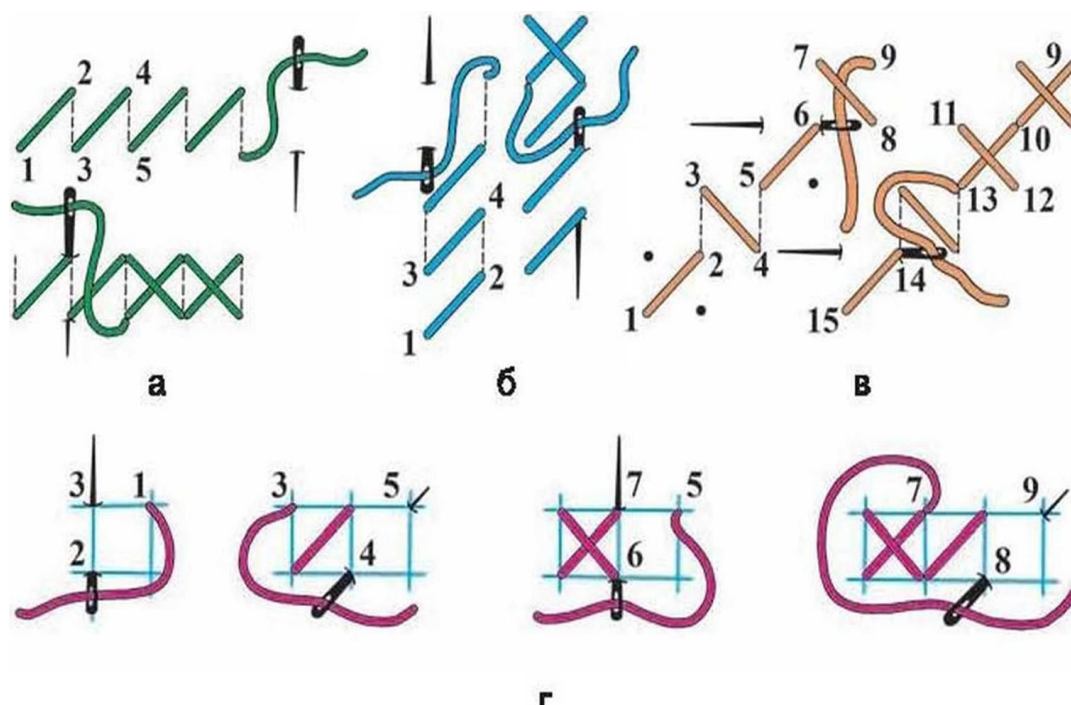
Рукав. Вичертите прямий кут з вершиною в точці А (рис. 22.2, в). Від крапки А вниз відкладіть 68 см (Ін) і поставте точку Н, від неї вліво проведіть горизонтальну лінію (лінія низу). Від точки А вліво відкладіть $1/2 Сг=6$ см і поставте точку А1: $АА1=48/2 +6=30$ см. З точки А1 опустіть перпендикуляр і точку перетину її з лінією низу позначте точкою Н1. Для побудови висоти оката від точки А1 вниз відкладіть $1/3 Сг+3$ см і поставте точку М: $АГ=48/3+3=19$ див. Від крапки Г вправо відкладіть 3 см і поставте крапку Г1. З точки Г1 відновити перпендикуляр і на перетині його з горизонтальною лінією поставте точку А2. Від точки Р вниз відкладіть ширину ластовіци $(ЛЛ2)1$ см і поставте крапку Г2: $ГГ2=71=6$ див. Точка Г2 служить контрольною точкою для вставки ластовіци. При розкрої рукава відрізки А1А2 і ГГ1 виріжте.

2.2.3. Розробка робочої (технологічної) документації

Технологія вишивання косим хрестиком

Найпоширенішим серед **рахункових глухих технік** є косий хрестик. Так його називають, бо стібки на лицьовому боці тканини розміщені під кутом 45° до ниток тканини. Кожен хрестик виконують двома діагональними стібками, що перехрещуються. Верхні стібки хрестиків перекривають нижні завжди в одному напрямку.

Вишиваючи косим хрестиком, можна виконувати кожен хрестик почергово, або рядами у два ходи: зверху вниз, або знизу вверх. Вишивають хрестиком за горизонталлю, за вертикаллю, за діагоналлю (мал. 96), або окремими — розсипними хрестиками.

Мал. 16. Варіанти виконання косого хрестика:

а — за горизонталлю у два ходи; б — за вертикаллю у два ходи; в — за діагоналлю у два ряди; г — за горизонталлю в один хід

Вимоги до виконання шва «хрестик»:

- стібки виконують на однаковій кількості ниток тканини;
- верхні стібки хрестиків перекривають нижні в одному напрямку;
- вершини сусідніх хрестиків збігаються в одній точці;
- стібки укладають рівномірно, не стягуючи тканину.

Технологія оформлення країв виробу. Рубцювання мережкою.

Традиційно краї комірв, рукавів, низу сорочок обробляють рубцюванням.

Рубцювання — обробка країв виробів рубцями. Рубець — підігнутий і підшитий край виробу.

Ширина рубця залежить від призначення виробів: для білизни й блузок — завширшки близько 0,5 см; для серветок, доріжок — 1—1,5 см; для рушників і скатертин — 2—3 см. Ширину рубця визначають, ураховуючи також вагу тканини: чим легша тканина, тим вузчий рубець.

Рубцювання виконують у поєднанні з різними видами мережок. Найпростіше виконати рубець мережкою «одинарний прутик».

Технологічна послідовність зшивання сорочки

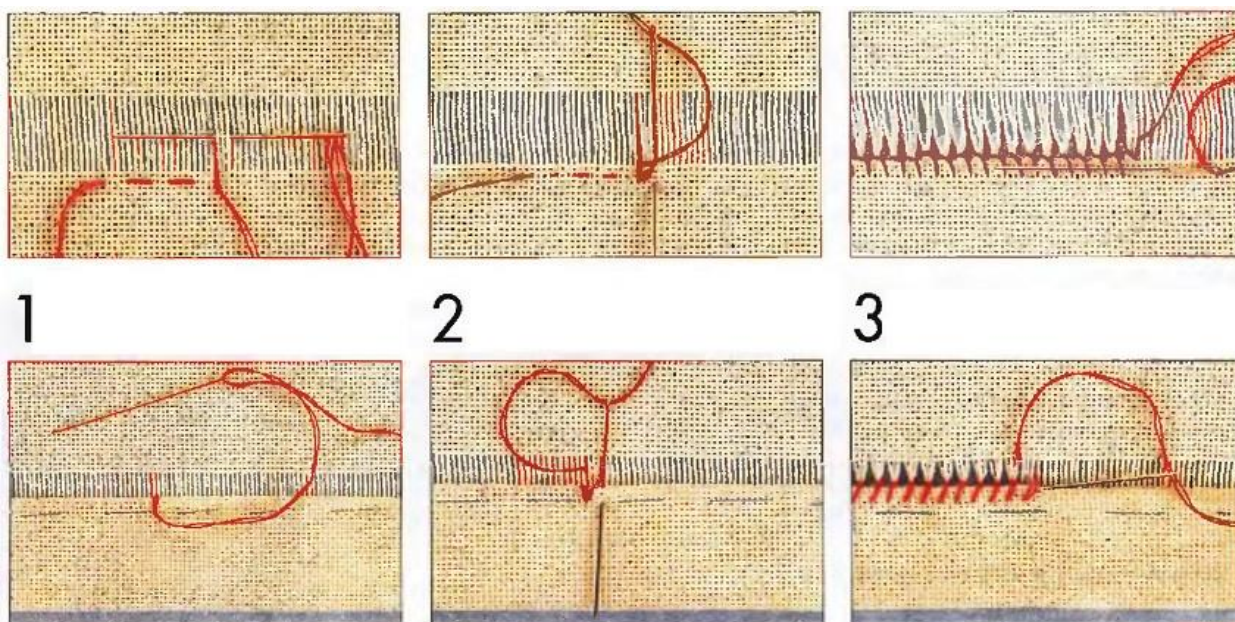
Розкрій і пошиття. Українську сорочку шийте з лляного полотна. Горловину і низ рукавів зберіть у збірки, потім горловину закінчите стійкою, а рукави — манжетою шириною 1,5 см в готовому вигляді. Довжина стійки 50 см, ширина в розкрої — 4,5 см; довжина манжети 24 см, ширина в розкрої — 4,5 див.

Перед, спинку, рукава, стійку і манжети розкроїте по частковій нитки тканини. Після розкрою сорочку вишийте. Перед сорочки прикрасити вишивкою з мережкою посередині, по ній зробіть розріз довжиною 15 см. По низу переду і спинки, крім вишивки, вишийте прошву. Верхню частину рукава вишивайте, відступивши 14 см від верхнього зрізу рукава. На стійці та манжетах вишийте мережку, відступивши від зрізу 2 см. На відстані 0,4 см

від мережки вишійте. Потім перегнув мережку по довжині отримаєте верхню частину стійки і манжет.

Бокові сторони переду і спинки підігніть по кромці на 0,3 см, при відсутності кромки зрізи підігніть двічі, заметушився, а потім навертає на папір, на відстані 0,3 см одну сторону від іншої. Підігнуті краї з'єднуються частин виробу з'єднайте петельним швом червоною ниткою (див. рис. 5.2). Таким же чином з'єднайте бокові сторони рукави, рукав з сорочкою і ластовицею. По низу рукава залиште 5 — 6 см для застібки. Верхній зріз рукава сорочки і зберіть у збірки, відступивши від краю зрізу на 0,7 см. Стібки прокладіть в 3 ряди шириною 0,6 см на відстані 0,2 см один від одного. Складання зберіть у вигляді дрібних складочок, в горловині по довжині стійки, а в рукавах по довжині манжети. Бокові сторони стійки стачайте, а потім вметайте і вшиті в горловину. Стійку виверніть, шви виправте, обрізний край підігніть і підшийте відкритими подшивочними стібками нижче шва приточування на 0,5 см. На одному кінці стійки зробіть повітряну петлю, на іншому — пришити гудзик. Низ рукавів обробіть як стійку.

Мал. 17. Послідовність підгинання виробу мережкою

2.2.4. Вибір матеріалів, інструментів та обладнання

При створенні вишитої сорочки використовувалися наступні інструменти та матеріали:

1. Швейна машина;
2. Швейні машинні голки № 70, № 90;
3. Оверлок;
4. Швейні голки для ручних робіт;
5. Голка для вишивання;
6. Кравецька крейда;
7. Сантиметрова стрічка;
8. Широка лінійка довжиною 100 см.;
9. Ножиці;
10. Праска;
11. Тканина;
12. Нитки;

2.3. Економічне та екологічне обґрунтування

2.3.1. Розрахунок собівартості виробу

Таблиця 6.

Розрахунок витрат матеріалів

№ п/п	Матеріал	Витрати матеріалів	Вартість за 1 одиницю товару, грн.	Вартість витрат, грн.
1	Тканина двунитка сурова жовто-сірого кольору	3 м	40	120
2	Нитки червоного кольору	200 м (10 мотків)	6	60

3	Нитки чорного кольору	130 м (6,5 мотків)	6	39
Разом:			52	219

Вартість витрат на електроенергію, яка використовується для освітлення робочого місця проводиться з розрахунком, що за 1 кВт плата становить 0,57 грн., отже, якщо на виготовлення однієї сорочки необхідно 160 годин, то $160 \times 0,57 = 91,2$ (грн.).

Знаходимо величину матеріальних витрат в цілому $219 + 91,2 = 310,2$ (грн.).

На підставі, що оплата швеї, яка вишиває хрестиком, складає 70 грн. за 8 годин, тому швея сорочку виготовляє за 160 годин з урахуванням вишивки на ній. З урахуванням коефіцієнту, зарплата швеї становитиме: 8,75 грн/год, а так як вона виконує роботу за 160 годин, зарплата відповідно:

$$8,75 \text{ грн.} \times 160 \text{ год.} = 1400 \text{ грн.}$$

Розрахунок податку на заробітну плату. 15 % від зарплати становить: 210 грн.

Таблиця 7.

Визначення загальної собівартості виготовлення виробу

Витрати	Вартість витрат, грн.
Матеріальні витрати	219
Витрати на електроенергію	91,2
Заробітна плата швеї	1400
Податок на заробітну плату	210
Разом	1920,2

Для існування виробів потрібен прибуток, від собівартості виробу він становитиме: 20 % від 1920,2 грн. і дорівнює 384 грн. а договірна ціна відповідно: сума собівартості виробу та прибутку від нього:

$$1920,2 + 384 = 2,304,24 \text{ грн.}$$

2.3.2. Екологічне обґрунтування виробу

З другої половини ХХ століття в нашому суспільстві визріла потреба зміни системи цінностей та пріоритетів, екологізації виробництва, спрямованого на економію природних ресурсів.

Гармонізувати відношення людини з навколишнім світом покликане «екологічне проектування» всіх предметів матеріального середовища, в тому числі й текстильних предметів побуту для людини.

Одяг – це сукупність предметів (з тканини, хутра, шкіри), якими покривають (одягають) тіло людини. Одяг відіграє значну роль у житті людини. Він захищає її від несприятливих атмосферних умов. До одягу ставиться цілий ряд вимог. Їх можна поділити на гігієнічні, експлуатаційні, економічні й естетичні.

Гігієнічні вимоги полягають у створенні оптимальних умов для життєдіяльності людини за допомогою одягу, який захищає її від шкідливих впливів навколишнього середовища. Вони визначаються такими властивостями матеріалів, як гігроскопічність, повітропроникність, теплопровідність, забруднюваність, електризованість, колір, маса.

Експлуатаційні вимоги до одягу визначаються стійкістю проти різних атмосферних впливів, води, миючих засобів, хімічного чищення, зносостійкістю, міцністю тканини на розрив.

Економічні вимоги до одягу є основними у визначенні його якості. Одяг повинен бути не тільки красивим, а й гармоніювати із зовнішнім виглядом людини.

Слід пам'ятати – одягатися зі смаком означає одягатися модно й красиво, але скромно – так, щоб не викликати загальної уваги своїм вбранням.

У своєму проєкті ми виконали вишиванку, виготовлення і використання якої не завдає шкоди навколишньому середовищу.

2.4. Міні - маркетингове дослідження

Сьогодні вишита сорочка повертається до моди. Як жінки і чоловіки, так і діти у сьогоденні мають можливість використовувати у власних нарядах вишиту сорочку, вартість якої зазвичай коливається від 400 грн і вище. А за більш ексклюзивними слід звертатися до майстрів. У цьому випадку сума може сягати 1500-10000 у.о.

З метою проведення міні-маркетингового дослідження нами було влаштовано опитування у перехожих людей щодо використання вишитої сорочки у своєму гардеробі.

Анкета

На виявлення потреб і попиту вишитої сорочки

1. Носили б ви вишиту сорочку?

а) Так;

б) Ні

2. Подобалося Вам носити вишиванку?

а) Так;

б) Ні;

в) Важко відповісти.

3. Як Ви вважаєте, чи потрібно повернути до моди вишиванки?

а) Так;

б) ні.

4. Як Ви гадаєте, орнамент на сорочках повинен бути різноманітним?

а) Так;

б) Ні;

в) Не знаю .

5. Як Ви вважаєте, чи припустимо оздоблювати вишивку бісером?

а) Так;

б) Ні;

в) Важко відповісти

б. Яка кольорова гама повинна використовуватися для візерунків:

- а) ахроматична ;
- б) чорно-червона;
- в) контрасна;
- г) відтінки одного кольору;
- д) свій варіант.

7. Чи впливає вишита сорочка на поведінку людини?

- а) Так;
- б) Ні;
- в) Важко відповісти.

8. Сумісні прикраси з вишиванкою?

- а) Так;
- б) Ні;
- в) Важко відповісти.

Діаграма 1. Результати анетування населення

Всього опитано 213 перехожих. Соціологічне дослідження показало, що 58% респондентів носили б вишиту сорочку, 23% подобалося б використовувати її у своєму вбранні, 10% вважають, що орнамент повинен бути різним, 58% вважають, що колір не повинен бути одноманітним. 10% опитаних вважають, що впливає вишита сорочка на поведінку, 23%

перехожим важко було відповісти на питання, які прикраси сумісні з вишивкою.

2.5. Організація робочого місця та безпеки праці

Правила техніки безпеки під час вишивання хрестиком

1) Наперсток надягають на середній палець правої руки, підбираючи точно за розміром пальця. Він повинен щільно прилягати до пальця, що не стискати і не спадати з пальця. Він охороняє палець від уколів голкою.

2) Ножиці для роботи потрібно мати трьох видів: маленькі з гострими кінцями для підрізання і висмикування ниток з тканини, середніх розмірів із заломленими кінцями для обрізання ниток при вишиванні і великі для розрізання тканин і мотків ниток. Ножиці повинні бути добре заточені, кінці лез повинні повністю замикатися.

3) Сантиметрова стрічка потрібна для визначення розміру виробу, розмітки візерунків на тканині, при виконанні швейних робіт.

4) П'яльці необхідні для утримання тканини в натягнутому стані і оберігання її від деформації, а вишитий візерунок від стягування. Заправляти тканину в п'яльці треба так, щоб не виходило перекосів, інакше вишитий візерунок деформується після зняття тканини з пялец. П'яльці можуть бути прямокутні і круглі. Вони складаються з двох обручів діаметром 20-40 см, що входять один в іншій. Розмір пялец може варіюватися в великому діапазоні: від маленьких круглих, які тримають в одній руці, до великих прямокутних рам, які кріпляться до підставці і стоять на підлозі. Використання пялец, які кріпляться до робочого столу або стоять на підлозі, зручніше тим, що при роботі з ними обидві руки вільні, що робить вишивання швидше і точніше. Раніше пяльці робили з дерева, кістки, у тому числі слонової. Сучасні моделі найчастіше виготовлені з дерева або пластмаси.

Дуже важливо звернути увагу на робоче місце при вишиванні. Найкраще обладнати його біля вікна, тому що необхідно хороше освітлення під час роботи, це дозволить зберегти свій зір вишивальниці.

У темний час доби потрібно обов'язково використовувати настільну лампу або ж спеціальну лампу для вишивання, яка має прищіпку в основі і кріпиться безпосередньо на п'яльці.

Робочий стілець повинен бути зручним, з твердою спинкою і відповідати зросту, щоб робота над виробом не втомлювала. Сидіти необхідно вільно і рівно. Корпус тримати прямо, злегка нахиливши голову до роботи. Ноги не повинні висіти, необхідно їх поставити на щось тверде.

Якщо у вишивальниці не дуже хороше зір або вона працює з дрібною канвою, то потрібно обов'язково використовувати відповідні окуляри або лупу для вишивання, яка кріпиться на п'яльці.

Так само необхідно дотримуватися правил техніки безпеки при роботі з голкою і ножицями:

- 1) обережно користуватися інструментами;
- 2) не гарувати під час роботи голку в одяг або не залишати її на робочому місці;
- 3) голка завжди повинна бути з ниткою, у разі втрати її відразу ж треба шукати (для цього корисно мати магніт, з його допомогою можна легко знайти голку що впала);
- 4) не шити іржавою голкою;
- 5) голки зберігати у гольниці;
- 6) голку не брати в рот;
- 7) зберігати ножиці в спеціальній укладці;
- 8) не відкушувати нитку зубами, а відрізати ножицями;
- 9) передавати ножиці один одному тільки кільцями вперед.

Правила техніки безпеки при машинних роботах

Машинне робоче місце складається з промислового столу в розрізі кришки якого вставлено головку швейної машини. Кришка робочого столу кріпиться шарнірно, тому висота стола регулюється в залежності від зросту працюючого. На ній закріплено місцеву освітлюючу лампу з вимикачем.

Головка швейної машини в прорізі промислового столу закріплена двома петлями. Стойки промислового столу одягнені в башмаки, які ізолюють його від підлоги. На педалях машини і біля електричного двигуна закріплюються гумові діелектричні килимки. Електродвигун закріплюється знизу до кришки промислового столу і з'єднується з машиною через пас і махове колесо. Також в склад робочого місця входить гвинтовий стілець із спинкою, висота якого регулюється в залежності від зросту робітника.

Перед початком роботи необхідно одягти робочий одяг, перевірити заземлення машини, перевірити санітарно-гігієнічний стан робочого місця. При заправці ниток в машину, вона повинна бути вимкнута. Перед початком роботи змазати машину і перевірити її справність, спробувати якість строчки на шматочку тканини. При зшиванні деталей виробу, вони повинні бути розташовані з лівої сторони від лапки. При відчутті електричного струму на корпусі машини в процесі роботи, необхідно виключити машину і визвати механіка. При роботі неможна низько нахилитись до машини. Тулуб працюючого повинен бути злегка нахилений вперед. Швачка повинна сидіти прямо напроти машини так, щоб відстань від краю столу до тулуба була 10-15см, а відстань до деталей виробу, що зшиваються 30-40см. При роботі кисті рук розташовуються на платформі машини. Ступні ніг на педалі машини повинні розташовуватись так, щоб права нога відступала від лівої вперед на 10-12 см, тому навантаження на ноги буде рівномірним. Перед початком роботи потрібно перевірити наявність захисних щитків на електродвигуні, приводному пасі та ниткопритягувачеві. Міняти голку потрібно при виключеній машині.

Забороняється:

- відволікатися під час роботи, а також не залишати ввімкнутою машину під час роботи та після її закінчення;
- виконувати регулювання при ввімкнутій машині;
- передавати інструменти чи деталі виробу через працюючу машину.

В кінці роботи машину виключити, махове колесо поставивши на холостий хід, почистити і змазати. Прибрати робоче місце.

Правила техніки безпеки при виконанні ВТО

Робоче місце для виконання волого-теплової обробки складається з прасувальної дошки та електричної праски, яка встановлюється на діелектричну підставку з бортиками, що знаходиться з правої сторони. З лівої сторони прасувальної дошки знаходяться необхідні інструменти та пристрої. Робоче прасувальне місце оснащено освітлюючим гнучким дротом. Біля прасувальної дошки повинен лежати гумовий коврик. Також дошка оснащена різними колодочками та подушечками для виконання волого-теплових робіт. Робоче місце оснащено пульверизатором, в який заливається вода.

Перед початком ВТО необхідно одягнути робочий одяг – халат, косинку, змінне взуття. Візуально перевірити заземлення робочої дошки. Перевірити справність праски та відсутність оголених дротів. Прасувальні роботи виконувати стоячи на діелектричному гумовому килимку.

Забороняється:

- ставити включену правку на поверхню робочого столу, а ставити на діелектричну підставку;
- перегрів праски, треба дотримуватись температури нагріву до даної тканини;
- відволікатися та бути не уважним, тому що можна травмуватися.

Під час обідньої перерви та вкінці роботи праску потрібно вимикати. При відчутті електричного струму на поверхні праски, її необхідно вимкнути і повідомити про несправність механіка. В кінці роботи електричну праску необхідно вимкнути, прибрати робоче місце та зробити вологе прибирання.

III. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЕТАП

3.1. Технологічна послідовність виготовлення виробу

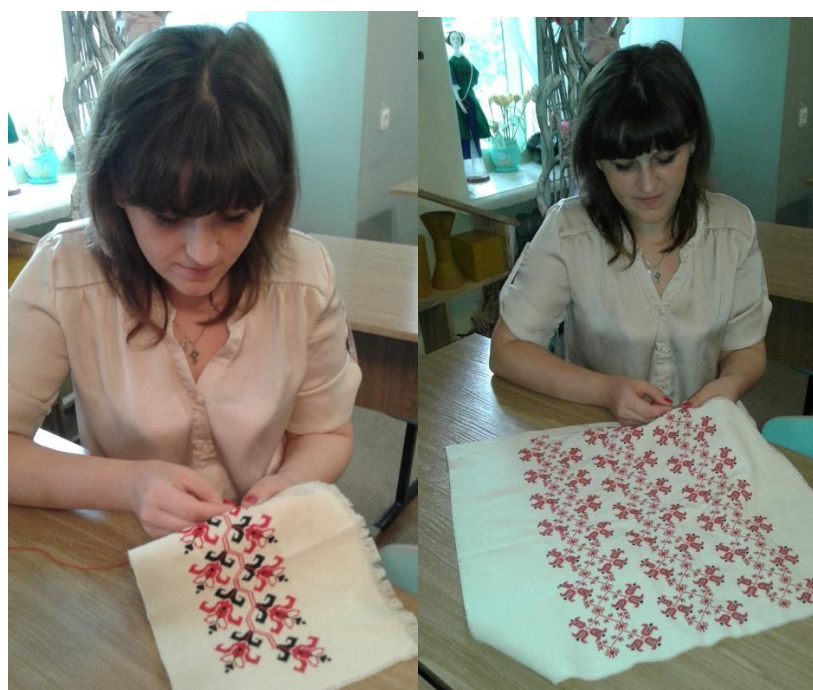
Таблиця 8.

Послідовність пошиття виробу моделі

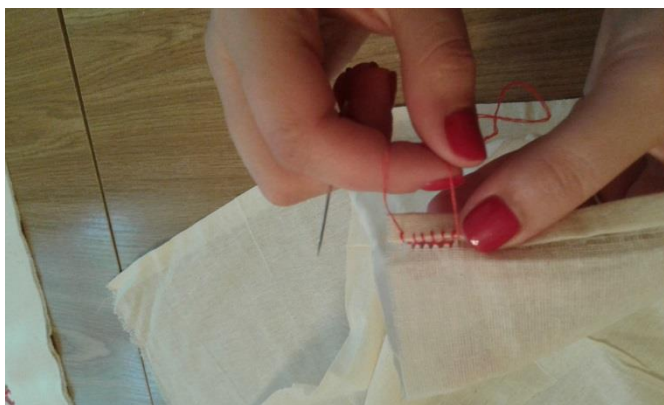
Українська традиційна жіноча вишита сорочка

1	Підготувати обрану тканину.
2	Розмістити орнамент.
3	Підготувати окремі деталі.
4	Вишити кожну з деталей за схемами.
5	Низ сорочки оздобити мережкою.
6	Зметати деталі.
7	Зробити контрольну примірку.
8	Зшити машинкою виготовлені частини сорочки.
9	Зробити манжети (зборку).
10	Обробити горловину.
11	Перевірка якості готової сорочки.

Вишивання деталей сорочки

Обробка низу мережкою

Збирання зметування деталей сорочки

Контрольна примірка

IV. ЗАКЛЮЧНИЙ ЕТАП

4.1. Коригування виконаного виробу

Порівнюючи виконану вишиту сорочку із запланованим, можна сказати про наступне, що вона відповідає всім критеріям якості і модним тенденціям і також є модною. Під час вишивання, пошиття та примірок нами відразу усувались всі дефекти.

4.2. Самооцінка проекту

Під час виконання творчого проекту на тему: «Українська народна жіноча сорочка» нами було досягнуто ряд завдань: виконано аналіз етнографічних джерел з теми навчального проекту, розробка ескізів вишивки для оздоблення жіночої сорочки, підбрано матеріали і технологічне обладнання для виконання вишивки жіночої сорочки, підбрано та розраховано кількість необхідних матеріалів, розроблено технологічну послідовність виготовлення вишиванки.

При виконанні жіночої сорочки для нас було цікавим з'ясувати особливості крою народного одягу, адже він дуже економний, передбачає дуже щільну розкладку деталей на тканині, але, при своїй простоті, досконалий. Сорочка з плечовими уставками, виготовлена нами в народних традиціях, пасує жіночій фігурі будь-якого типу.

Під час оздоблення деталей сорочки вишивкою ми обґрунтовано обирали візерунок, в якому збігається смислова і декоративна функція, адже лілея – символ чистоти і жіночої вроди. Ручною вишивкою вкрито майже все полотно рукава і уставка, що підвищує цінність виконаного виробу.

У результаті реалізації творчого проекту нами було досягнуто основну мету роботи – виготовлено українську традиційну вишиту сорочку, що відповідає розробленому ескізу, виготовленим лекалам та розмірним ознакам замовника, а також має високі естетичні показники і культурну цінність, як виріб, оздоблений ручною вишивкою згідно вікових вірувань українського етносу.

ВИСНОВКИ

Тема пошуку національної самоідентифікації у дизайні України через звернення до джерел народного одягу – невичерпна, і тому її актуальність безсумнівна.

Сучасні можливості використання мотивів народного мистецтва у виготовленні одягу досить широкі. Осмислення молоддю власної приналежності до культури і традицій України яскраво відображає загальний процес еволюції національної свідомості українців.

У кваліфікаційному проекті нами осмислено важливість вивчення аутентичного одягу українців, його оздоблення та способів носіння. Також ми побачили відмінність між регіонами у виконанні вишитих виробів. Кожен регіон України має свою чарівність в мистецтві художньої вишивки, хоча кожна із них цінна по-своєму.

Розвиток сучасної моди зумовлюється характером і вимогами суспільного життя. Промисловість вже давно задовольняє потреби людей в одязі. Домашнє ткацтво та вишивання відіграють допоміжну роль і обмежується художньо-декоративною функцією. Прискорений ритм сьогодення, поява нових видів і форм дозвілля, народження нових культурних традицій впливають і на характер вишивки, на використання підбору матеріалу і кольору, техніки а також орнаменту виробу.

ВИСНОВКИ

У результаті проведених досліджень можна зробити такі висновки:

1. У першому розділі ми теоретично дослідили, що в науково- етнографічній літературі українська традиційна вишиванка розглядається як самобутнє явище, що розвивалося і вдосконалювалося протягом століть, вбираючи в себе досягнення інших культур, водночас не втрачаючи оригінальних ознак, як елемент духовної, матеріальної культури українського народу та вид декоративно-прикладного мистецтва.

Вишиванка — символ здоров'я, краси, щасливої долі, родової пам'яті, порядності, чесності, любові, святковості, оберіг.

Традиційна національна жіноча та чоловіча сорочка - біла. Символіка вишивки на сорочці залежала від того, кому призначалося вбрання: парубкові-нареченому, чоловікові, хлопчикові, дівчині, заміжній жінці.

Розглянуті нами захисні функції вишиванок дозволили зробити висновок про те, що увесь технологічний процес, пов'язаний з вишивальницьким рукоділлям, суголосний із чіткими магічними обрядами.

2. У другому розділі ми намагались поглибити знання про традиції, технології виготовлення, регіональні особливості оздоблення вишиванки і зробити скромний внесок у справу збереження і примноження традицій, звичаїв, обрядів українського народу, спробували з'ясувати витoki та періоди еволюції вишиванки в нашому регіоні, проаналізувати пам'ятки, виявити особливості орнаменту та символіки вишивки, визначити вузьколокальні й загальноетнічні риси вишивки на Криворіжжі.

Дослідивши вишиванку на Криворіжжі на початку та в середині ХХ ст., ми дійшли висновку, що за своїм конструюванням, технологією, особливостями оздоблення вони мають спільні риси з традиційними українськими вишиванками, тому їх можна вважати типовими українськими вишиванками, як за технологією, так і за декоративно-тематичним спрямуванням та образотворчим змістом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булгакова-Ситник Л. Дослідження народного одягу білорусів й українців Поліського Пограниччя / Булгакова-Ситник Л. – К. : Берегиня, 2008. – 311 с.
2. Васянович О. Історико-етнографічні нотатки про село Мелені / Васянович О. – К. : Берегиня, 2007. – 207 с.
3. Вишиванка
/https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B0
4. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / Воропай О. – К. : Оберіг, 1993. – 590 с.
5. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис / Воропай О. – К. : ФОЛІО, 2005. – 567 с.
6. Етнографія України: Підручник /За ред. С.А.Макарчука. - Львів: Світ, 1994.-518 с.
7. Етнографія України: Підручник. Видання 2-ге, перероблене та доповнене /За ред. С.А.Макарчука. Львів: Світ, 2004. -518 с.
8. Кара-Васильєва. Відгук на нову книгу Т.О.Николаєвої Український костюм Альбом-монографія / Народне мистецтво. – 2006. – 189 с.
9. Климчук О. Український живопис ХІХ - початку ХХ ст. з колекції Національного художнього музею України / Климчук О. – К. : Просвіта, 2004. – 272 с.
10. Ковальчук О.В. Українське народознавство: Книга для вчителя: Навчально-методичний посібник / Ковальчук О.В. – К. : Освіта, 1994. – 174 с.
11. Лепеха Т. Українознавство / Лепеха Т. – К. : Просвіта, 2005. – 376 с.
12. Ліщинська-Кравець Г. Дивосвіт з тонкого полотна / Ліщинська-Кравець Г. – К. : Трудова підготовка в закладах освіти, 2007. – 351 с.
13. Мельникова Л.В. Обробка тканини: Навч. Посібник / Мельнікова Л.В. – К. : Освіта, 1993. – 154 с.

14. Минуле і сучасне. Науково-популярне видання / Фоменко А., Чабан М., Лазерник В., Лізавенко Г., Голуб І. – К. : Дніпрокнига, 2001. – 584 с.
15. Насінник Ю. Дневные записки Якова Марковича як джерело до вивчення українського чоловічого одягу XVII-XVIII ст. / Насінник Ю. – К. : Народна творчість та етнографія, 2005. – 256 с.
16. Ніколаєва Т. Історія українського костюма. / Ніколаєва Т. – К. : ЛИБІДЬ, 1996. – 176 с.
17. Ніколаєва Т. Український костюм. Надія на Ренесанс. / Ніколаєва Т. – К. : ДНІПРО, 2005. – 320 с.
18. Організація проектно-технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання: Частина І. [упоряд. В.Г. Чемшит. – Полтава] К. : ПОІППО, 2006. – 127 с.
19. Пономарьов А. Українська минушина. / Пономарьов А. – К. : Либідь, 1994. – 298 с.
20. Скуратівський В. Кінбурнська коса. / Скуратівський В. – К. : Березиня, 2006. – 321 с.
21. Скуратівський В. Обереги людини / Скуратівський В. – К. : Березиня, 2008. – 217 с.
22. Супруненко В. Ми - українці. Енциклопедія українознавства. У 2 кн.- Дніпропетровськ / Супруненко В. – К. : Дніпрокнига, 1999. – 412 с.
23. Ходзинська І.О. Азбука моди. Газета для вчителів трудового навчання. / Ходзинська І.О. – К. : Книжковий світ, 2009. – 354 с.
24. Щербань О., Яреха Г. Весільний обряд села Велика Павлівка (Полтавщина, Україна) / Щербань О., Яреха Г. – К. : Березиня, 2008. – 342с.

ДОДАТКИ

Вишиванки дизайнера Віти Кін

Ляна вишиванка, Vita Kin

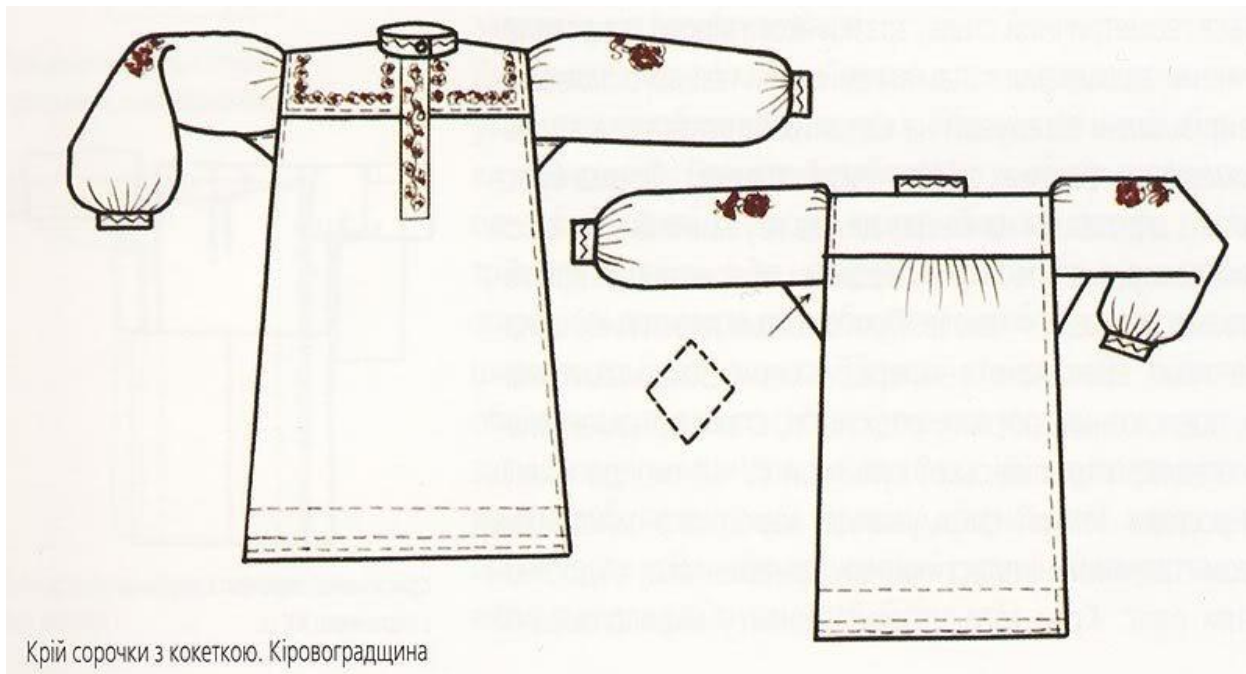

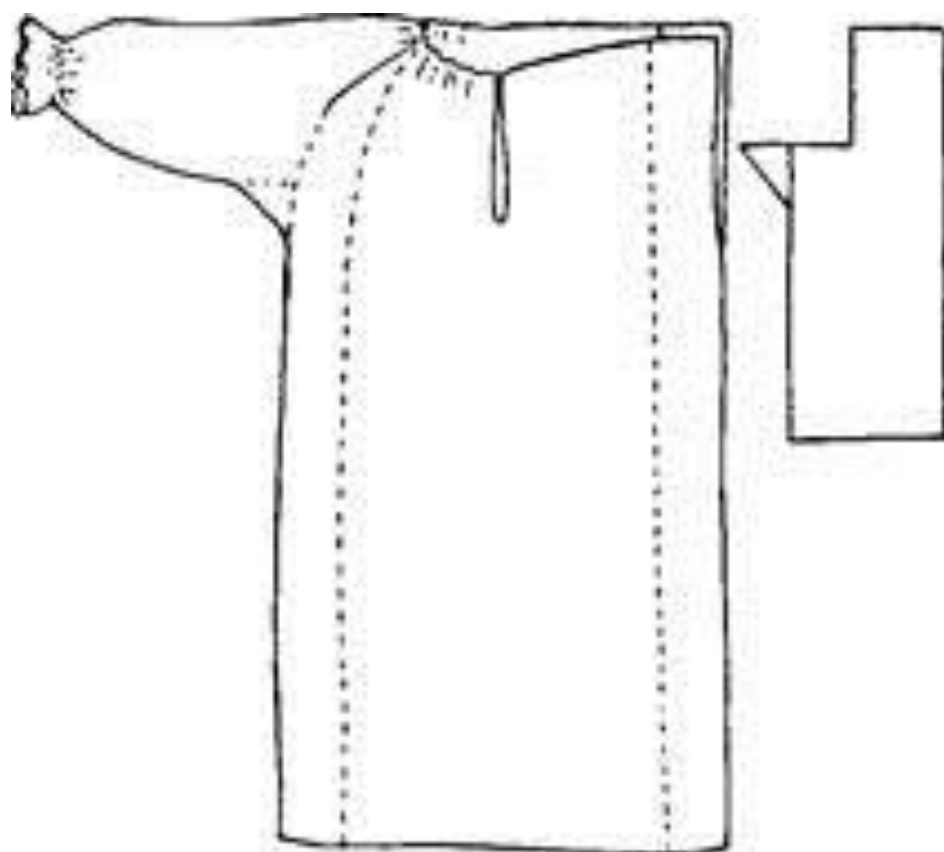

VOGUE

Жіноча сорочка з суцільним рукавом
Woman's shirt

Жіноча додільна сорочка. Поч. 20 ст. Чернігівська обл.

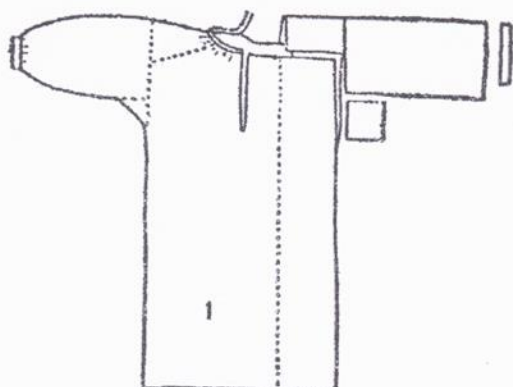

Жіноча додільна сорочка. 2 половина 19 ст.
Чернігівська обл. Корюківський р. с. Холми

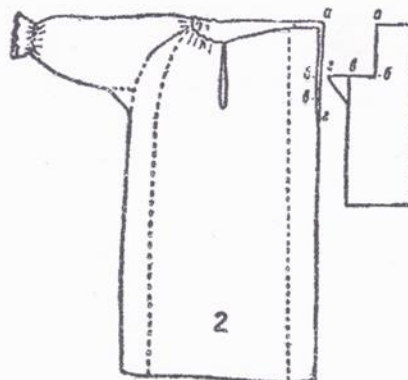

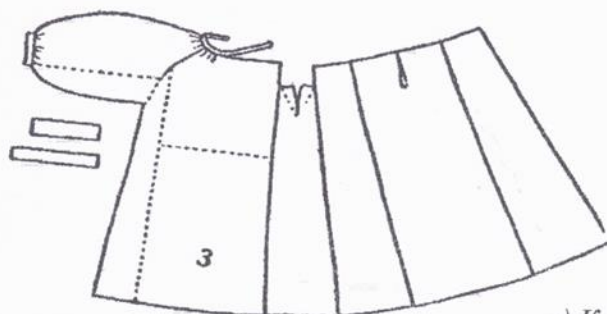
а) Типовий крій української сорочки з уставками

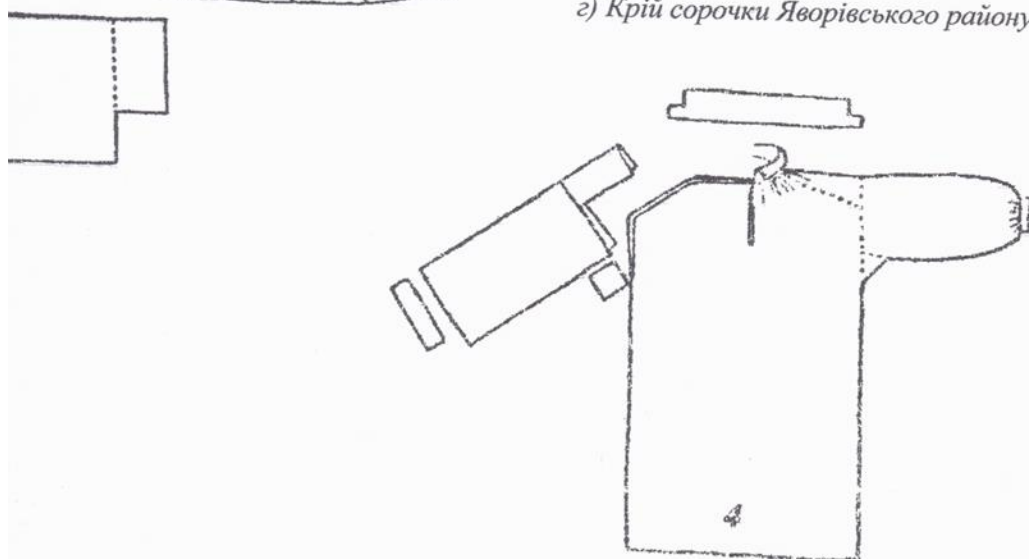
б) Типовий крій української сорочки без уставок, з суцільнокроєними рукавами

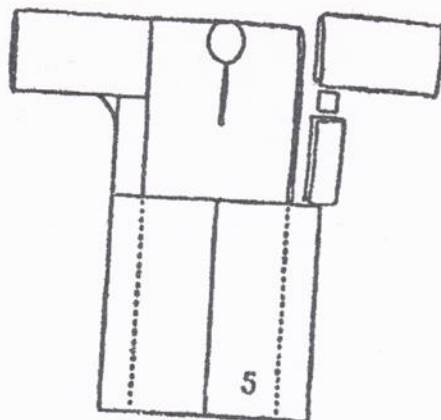
в) Крій бойківської сорочки

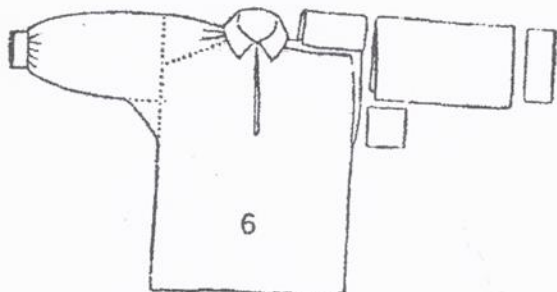
г) Крій сорочки Яворівського району

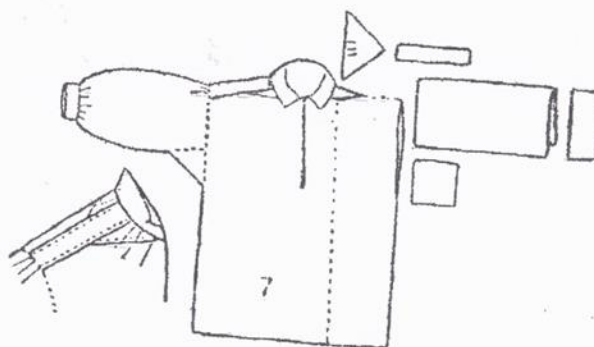
д) Крій буковинської сорочки «хлоп'янки»

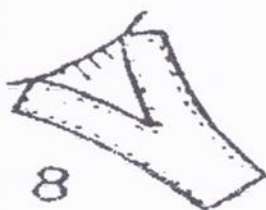
е) Типовий крій чоловічої сорочки з уставкою і стрілками

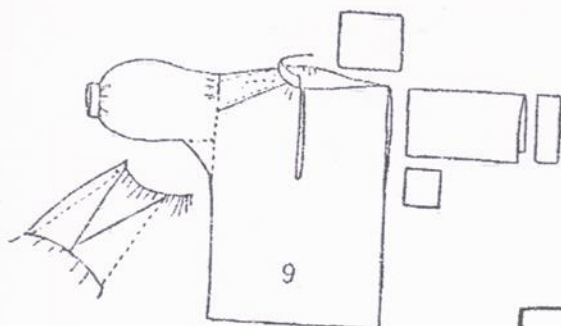
ж) Крій стрілкової сорочки

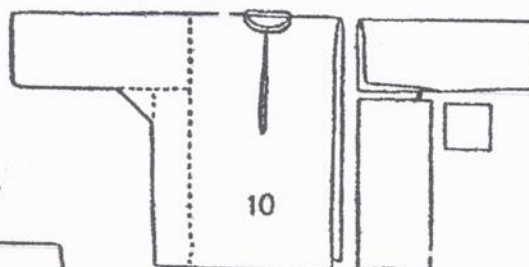
з) «настьоли»

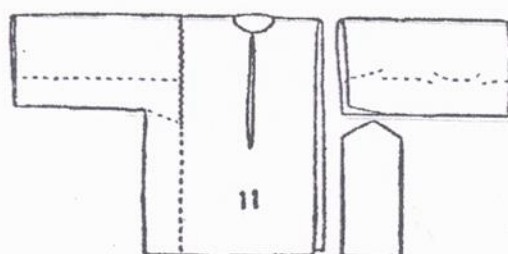
і) Західнополтавський варіант стрілкової сорочки

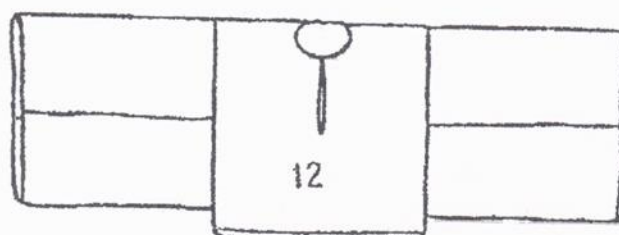
к) Чоловіча сорочка «чумачка»
(крій вперекидку)

л) Дніпропетровський варіант чоловічої сорочки - «Лоцманська»

м) Бойківський та Закарпатський варіант чоловічої сорочки «курта»

НАШІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИШИВАНОК НА КРИВОРІЖЖІ

а) Сорочка повсякденна з суцільнокроєним рукавом

б) Сорочка повсякденна з домотканої (конопляної) тканини

237

Рукави жіночих сорочок Полтавщини. Орнаментация. Вишивка лляною ниткою, техніка: вирізування, настилування, гладь. Кінець XIX ст.

238

Рукави жіночих сорочок Полтавщини. Вишивка лляною ниткою, техніка: вирізування, мережка, зтягана, нашивана.

239

Рукави жіночих сорочок Чернігівщини. Крій, орнаментация. Уставки, пришиті по п'ятканню. Вишивка заповлочно, гладь, мережка, виколювання, хрестик. Кінець XIX – поч. XX ст.

240

а) Завершення подолу жіночих сорочок Полтавщини. Орнаментация. Вишивка лляною ниткою, вирізуванням, настилуванням, гладдю.

б) Завершення подолу жіночих сорочок Чернігівщини. Вишивка заповлочно, гладь, мережка, виколювання, хрестик.

а) сорочка жіноча. Домоткане полотно. Уставки пришиті по основі, додільна. Вишивка заповоччю, хрестиком. Поч. XX ст. Полтавська обл., Лубенський р-н, с. Засулле;

б) сорочка жіноча. Домоткане полотно. Суцільнокросний рукав, пришитий по підтканню, невідрізна (суцільна). Вишивка заповоччю, техніка: настилування, вирізування. Кінець XIX – поч. XX ст. Київська обл., Бориспільський р-н, с. Rogoziv;

в) сорочка жіноча. Домоткане полотно з уставками, пришитими по підтканню, відрізна (до підтички). Вишивка лляною ниткою, техніка: настилування, вирізування. Кінець XIX – поч. XX ст. Полтавська обл., Зінківський р-н, с. Бо бровник;

г) сорочка жіноча. Домоткане полотно, суцільнокросний рукав, пришитий по основі. Вишивка конопляною ниткою. Техніка: вирізування, гладь. Поч. XX ст. Чорнобайський р-н, Черкаська обл.;

д) сорочка жіноча. Домоткане полотно, суцільнокросний рукав, пришитий по основі. Вишивка заповоччю, лляною ниткою. Техніка: настилування. Вирізування, хрестик. Кінець XIX – поч.. XX ст. Київська обл.

Сорочка з домотканого полотна, з плечовою вставкою, пришитою по основі стана. Вишивка заповочтю техніками гладь, низь, вирізування, хрестик, розшивка швів. Кінець XIX ст. Центральна Київщина.

Стан сорочки з домотканого полотна, з суцільнокресним рукавом, пришитим по основі стана. Вишивка вовняною ниткою технікою низь, гладь, хрестик, розшивка швів. Кінець XIX – поч. XX ст. Вінницька обл., Могилів-Подільський р-н, с. Слобода Ярішівська.

а) сорочка з домотканого полотна, задільна, з плечовою вставкою, пришитою по п'ятканню. Кінець XX ст. Київщина;

б) жіноча сорочка з домотканого полотна, додільна, з суцільнокросним рукавом у півтори пілки, пришитим по п'ятканню стана. Поч. XX ст. Київська обл., Переяслав-Хмельницький р-н;

в) сорочка додільна з вставками, пришитими по основі. Поч. XX ст. Київська обл., Переяслав-Хмельницький р-н;

г) сорочка з домотканого полотна з суцільнокросним рукавом, пришитим по п'ятканню. Поч. XX ст. Черкаська обл., Драбівський р-н, (всі сорочки вишиті заповоччю, техніка гладь і хрестик);

д) дівчина в традиційній сорочці. Фото XIX ст. Полтавська обл., Кобеляцький пов., с. Нові Санжари.